

Kantoor van Afgifte: 2800 Mechelen 1

P309638

België - Belgique

P.B. - P.P.

2800 Mechelen 1

BC 7215

Nieuwsbrief

4^e jaargang Nr 1 – januari-februari-maart 2004

Mossen en Lichenen
Planten
paddestoelen

Verschijnt
driemaandelijks
4^{de} jaargang

afzendadres:
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

natuurpunt 

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan al de leden van:

- ❑ De Werkgroep Mossen en Lichenen
- ❑ De Plantenwerkgroep
- ❑ De Paddestoelenwerkgroep

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen of een mailtje naar Tim.Polfliet@natuurpunt.be

Het is ook mogelijk de nieuwsbrief digitaal te ontvangen (PDF-formaat). Wie dit wil kan ons hiervoor contacteren.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje. Dat spaart moeite en papier.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in april verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 maart ingestuurd worden...

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- Natuurstudie algemeen.....	2000
- Hyla	2151
- Fonds H.Franckx	3150
- Zoogdierenatlas	2450
- Zoogdierenwerkgroep.....	2451
- Hamsterproject.....	2470
- Vleermuizenwerkgroep.....	2461
- Vogelwerkgroep.....	2401
- Plantenwerkgroep.....	2351
- Ongewerveldenwerkgroep	2251
- Paddestoelenwerkgroep.....	2301
- Mossenwerkgroep	2201

**Projectnummers individuele
Plantenwerkgroepen:**

- PWG Afdeling Gent.....2357
- PWG West-Vlaanderen.....2358

Giften op deze nummers zijn integraal voor de ondersteuning van de desbetreffende werkgroepen.

INHOUD

Een inventaris van de Reservaten (Tim Polfliet)	4
Natuurpunt Studie contactdag op zaterdag 24 januari 2004 (Joris Braquené)	5
<u>Nieuwsbrief Mossen- en Lichenen</u>	
Ontwerp van een nieuwe Belgische streeplijst van de Blad- en Levermossen. (Nico Wysmantel)	9
Determinatie van Pamelia's (Dries Van den Broeck)	12
<u>Nieuwsbrief Planten</u>	
MET DE NATIONALE WERKGROEP BOTANIE OP STREEPTOCHT IN 2003 (André Van den Bergh)	19
Kalender Nationale Werkgroep Botanie 2004 (Andre Van den Bergh)	27
Botanisch NWB-Pinksterweekend in de Duitse Moezelvallei te Ernst (Cochem) VAN VRIJDAG 28 MEI TOT MAANDAG 31 MEI 2004 (Andre Van den Bergh)	28
Plantenwerkgroep Natuurpunt regio Schelde-Leie: programma 2004 (Karel De Waele)	29
Excursiekalender Natuurhistorische werkgroep Natuurpunt Meetjesland – Plantenwerkgroep 2004 (Chris Bruggeman)	31
Eerste jaar plantenwerkgroep Noordwest-Brabant (Anne Ronse)	31
Kalender plantenwerkgroep Noordwest-Brabant 2004 (Anne Ronse)	34
Botanische opnamen in de Condroz 5 maart 2003 (Erik Molenaar)	34
Botanische opnamen in het Silsombos te Nederokkerzeel, 12 april 2003 (Erik Molenaar)	37
Botanische opnamen in de Strijbeekse vallei te Strijbeek (Nederland) en Meerle op 13 april 2003 (Erik Molenaar)	40
Botanische opnamen in de Dune du Perroquet - Bray Dunes 21 juni 2003 (Erik Molenaar)	41
Botanische opnamen in de Langdonken te Herselt 2 augustus 2003 (Erik Molenaar)	44
Botanische opnamen tussen Wechelderzande en Herentals, 6 september 2003 (Erik Molenaar)	45
Excursiekalender FON 2004 (Erik Molenaar)	46
Excursiekalender West-Vlaams atlasproject 1 april tot 15 jul 2004 (Hugo Ruyssveldt)	48
<u>Nieuwsbrief Zwammen</u>	
Paddestoelen in het voorjaar (Roosmarijn Steeman)	51
Sarcoscypha in Vlaams-Brabant (2001) (Georges Buelens)	51
Op gebied van paddestoelen valt er in Vlaanderen nog heel wat te ontdekken (Roosmarijn Steeman)	55

Een inventaris van de Reservaten

Tim Polfliet

Onlangs is bij Natuurpunt Studie gestart aan een digitale inventaris van de planten in onze reservaten. Ondertussen beheert onze vereniging reeds meer dan 11.000 hectare natuurgebied en dat aantal zal zeker nog fors groeien.

Voor alle gebieden weten we wel wat er in de buurt groeit, maar wat groeit er ook exact en effectief op 'onze' percelen? Dat is een ander vraag...

Per project individueel hebben de verantwoordelijken wel zicht op de situatie. Gaan de doelsoorten waarop het beheer is afgesteld er op vooruit of moet het beheer aangepast worden kan nu wel perfect beoordeeld worden? Hier is dus geen enkel vuiltje aan de lucht en kunnen we op de manier waarop we bezig zijn gerust voortdoen.

Om evoluties echter over een langere tijdsperiode (tientallen jaren) vast te stellen is het echter wenselijk dat gegevens over de vegetatie systematisch en voor alle gebieden opgeslagen en bewaard kunnen worden.

Gegevens opslagen in databanken is de enige mogelijkheid om dit te realiseren.

Eens deze invoer gerealiseerd is kan met een simpele raadpleging van de databank een volledige soortenlijst van onze reservaten samengesteld worden.

Vragen van onderzoeksgroepen naar groeiplaatsen van specifieke soorten gaan makkelijk beantwoord kunnen worden waar we nu vaak op het geheugen van de mensen die de dossiers samenstellen moeten terugvallen...

De voordelen van een dergelijke databank zijn enorm.

Naast het gemak dat deze databank met zich mee brengt zien we het verder ook als een morele verplichting om onze reservaten op een zo grondig mogelijke manier op te volgen. Met deze databank kan het belang van onze reservaten voor natuurbehoud en soortbescherming op basis van cijfers weergegeven worden.

Harde cijfers garanderen ons om ook in de toekomst sterk te staan en de middelen te vinden en te verantwoorden om verder te gaan.

Testcase

In het kader van het West-Vlaams atlasproject zijn de gegevens uit de erkenningdossier van de reservaten in deze provincie systematisch ingevoerd. Dit is tot op perceelsniveau gebeurd. Het resultaat hiervan zijn 4600 waarnemingen van 374 soorten.

Een tweede en grondigere test zal de komende weken uitgevoerd worden op het reservaat 'Den Battelaer'. Soorten zullen op perceel- of puntniveau gelokaliseerd worden.

De resultaten van deze tests zullen als richtlijn dienen om ook de gegevens van al onze andere reservaten te verwerken zodat de doorstroming en archivering van deze informatie in de toekomst efficiënter kan gebeuren.

Op termijn moet dit ook gebeuren voor de andere soortengroepen.

Wordt ongetwijfeld vervolgd.

Meer informatie is te krijgen bij Tim Polfliet via e-mail of via het Natuurpunt secretariaat.

Natuurpunt Studie contactdag op zaterdag 24 januari 2004

Joris Braquené

Plaats: Katholieke Hogeschool Mechelen, Zandpoortvest 60, 2800 Mechelen

Onthaal: vanaf 9 u 30

Voormiddag: Parallele sessies: 10 u – 12 u 30

Sessie 1 : Natuurloket.be : naar een multifunctionele portaalsite rond soorten

- Natuurloket.nl: ontsluiting en raadpleegbaarheid van gegevens in Nederland.
Rob van Westrienen (Directeur Natuurloket in Nederland)
- Wat hebben de studieorganisaties aan het natuurloket: een kijk op de zaak door RAVON
Raymond Cremers (RAVON)
- Naar een multifunctionele portaalsite in Vlaanderen rond soorten en een eerste operationele voorbeeld door Hyla
Joris Braquené (diensthoofd Natuurpunt Studie) Robert Jooris (secretaris Hyla)
- Vragenronde

Sessie 2 : Naar een duurzaam lokaal soortenbeleid

- De bescherming van de Pimpernel in het Nederlands-Kempisch grensgebied
Jef Leestmans (Natuurpunt Markvallei en conservator Merkske)
- Naar een bescherming van de Kamsalamander in Merelbeke
Dominique Verbelen (Natuurpunt Bovenshelde en medewerker Hyla)
- Bescherming van Vleermuizen in de provincie West-Vlaanderen
Paul Voet (Provinciaal Coördinator Vleermuizenwerkgroep)
- Bescherming van huiszwaluwen Mogelijkheden voor publiek-private samenwerking
- 2 milieuambtenaren aan het woord met voorbeelden en tips
- Stand van zake Dulo project 'soortbeschermingstrajecten' van Natuurpunt

Sessie 3 : (Her)introdactie : op zoek naar een consensus

- Inleiding en vragenronde voor het publiek.
Dirk Draulans (Knack) en Sven Verkem (Natuurpunt)
- De populatiegenetica van kleine en bedreigde soorten.
Peter Galbusera (Universiteit Antwerpen)
- Hoe omgaan met ex situ beschermingsmaatregelen?
Koen Van Den Berghe (Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek)
- Vragen uit het publiek en discussie.

Moderator: Dirk Draulans

Middagpauze: 12u30 tot 14 u

Jaarvergaderingen werkgroepen: 14u15 tot 17u

Hyla, Natuurpunt Werkgroep amfibieën en reptielen

- Jaarverslag 2003 en jaarprogramma 2004 met onder meer aandacht voor de samenwerking met RAVON, het natuurloket voor amfibieën en reptielen en de opstart van een nieuw atlasproject

Natuurpunt Werkgroep ongewervelden

- Opstarten van de werking rond ongewervelden in navolging van de provinciale vergaderingen hierrond

Natuurpunt werkgroepen planten, mossen en korstmossen en paddestoelen

- Jaarverslag 2003 en Werkingsprogramma 2004

Natuurpunt vogelwerkgroep

- Jaarverslag 2003 en Werkingsprogramma 2004 en lezingen over onder meer enkele interactieve delen van de website rond het Dulo project 'soortbeschermingstrajecten' (Gierzwaluw, Steenuil en zwaluwen),
- Invoeren van gegevens via de portaalsite en eerste voorstelling stand vogelwerkgroep.

Natuurpunt Vleermuizenwerkgroep en zoogdierenwerkgroep

- Jaarverslagen 2003 Vleermuizenwerkgroep en Zoogdierenwerkgroep en werkingsprogramma's 2004, met o.a. testament van de zoogdieratlas, voorstelling Hazelmuisproject, Boomarterproject en Eekhoornproject.
- Monitoring van vleermuizen in bossen: eindverslag en stand van zaken.
- Enameproject (Pieter Blondé).
- Verderzetting van de discussie over (her) introductie van dieren, bever en hamster in het bijzonder.

Je kan je inschrijven door een mail te sturen naar studie@natuurpunt.be of door een briefje te sturen naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen. De inschrijving is gratis, voor de maaltijd tijdens de middag betaalt u 5 € op rekeningnummer 230-0524745-92 met vermelding van Natuurpunt Studie contactdag



Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN



4e jaargang, nr. 1
januari 2004

natuurpunt 
Studie

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

Voorzitter:

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Hulpsecretaris:

* Olivier Heylen (tel. 015/22.61.81)

Penningmeester:

* Jan Dirkx (tel. 014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (tel. 03/830.13.87)

Kanalisatie artikels:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Tim Polfiet (tel. 015/29.72.73)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Jan Dirkx (tel. 014/58.64.64)

* Hilaire Geers (tel. 03/658.73.34)

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Erik Molenaar (tel. 03/218.59.69)

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

* Willi Sas (tel. 03/293.88.49)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (tel. 03/288.43.70)

* Walter Van Spaendonck (tel. 03/480.54.24)

Eindredacteur:

* Tim Polfiet (tel. 015/29.72.73)

Excursieplanning:

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

Cursusverantwoordelijken:

* François Van Uffelen
(tel. 03/383.33.63)

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Hoofdverantwoordelijke lokaal:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Contactpersonen:

* Tim Polfiet (tel. 015/29.72.73)

Kard. Mercierplein 1, 2800 Mechelen

* Juul Slembrouck (tel+fax 03/321.32.75)

Drakenhoflaan 147, 2100 Deume

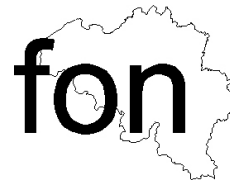
* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland.



De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

Voor meer informatie kan u terecht bij:
Tim Polfiet en Roosmarijn Steeman
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
tel. 015/29.72.73
e-mail Tim.Polfiet@natuurpunt.be
of Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

***Vergeet uw eigen bijdrage (artikels...)
aan de Nieuwsbrief niet!***

Ontwerp van een nieuwe Belgische streeplijst van de Blad- en Levmossen.

Nico Wysmantel

Bij het onderzoek naar de verspreiding van blad- en levmossen in ons land wordt gewerkt met streeplijsten, dit naar analogie met o.a. het vaatplantenonderzoek. Zo een mossenstreeplijst bevat de wetenschappelijke namen van alle (of de meeste) blad- en levmossen die voorkomen in het land of het landsgedeelte waarbinnen het onderzoek plaatsheeft. In het kader van plaatsbesparing op deze streeplijst worden de soortnamen erop tot een zo leesbaar mogelijke afkorting (woord of letterwoord) gecomprimeerd. Per bemonsterde landschapseenheid (vierkante kilometer, reservaat, perceel of biotoop) wordt een nieuwe lijst ingevuld, waarop telkens de aangetroffen taxa worden aan "gestreept". Daarnaast dient een streeplijst ook gegevens te bevatten over de auteur(s), datum van onderzoek, de exacte locatie (toponiem en kilometerhokcode) waar het onderzoek heeft plaatsgehad en liefst ook over de aard van het onderzochte gebied (biotooptypes, bodemgesteldheid). Een degelijk ingevulde streeplijst verschaft ons waardevolle informatie over de waarde van het bemonsterde gebied en vormt een onmisbare basis voor verder onderzoek en voor het uitwerken van o.a. monitoringprojecten en beheerkeuzes.

Door onderstaande auteur werd de laatste jaren een gemis ervaren aan bijdetijdse streeplijsten. Zo dateert bijvoorbeeld de meest recente lijst voor de vaatplanten in het Vlaamse landsgedeelte uit 1995 (IN & Flo.Wer) en omvat derhalve niet eens de vandaag algemeen gebruikte wetenschappelijke nomenclatuur zoals weergegeven in de Flora van België (Lambinon et al. 1998). Onnodig te vermelden dat aldus zelfs bij ervaren floristen niet zelden naamsverwarring en discussie ontstaat en dat de gemiddelde leek die zich de techniek van het inventariseren eigen wil maken zich doorgaans weinig aangemoedigd voelt door een kluwen van (nieuwe) namen en synoniemen.

Een vergelijkbare situatie doet zich voor bij streeplijsten van mossen. De bij mijn weten meest recente lijst dateert hier reeds uit 1994 (!) van de hand van Pohl & De Zuttere van het A.E.F. (Amicale Européenne de Floristique). Sedertdien is er echter heel wat bryologisch water naar de spreekwoordelijke zee gestroomd.

Zo is het professioneel onderzoek naar o.a. taxonomie en genetische verwantschap bij mossen de laatste jaren in een stroomversnelling terechtgekomen, niet in het minst door een al even sterk toegenomen belangstelling voor onze bryoflora vanuit amateurwetenschappelijke hoek. Een steeds toenemende bewustwording van het belang van basisinventarisatie en monitoring voor de bescherming en het beheer van (natuur)gebieden ligt hieraan ongetwijfeld ten grondslag. In vaktijdschriften maar ook in contactbladen van natuur(studie)verenigingen wordt ook steeds meer plaats vrijgemaakt voor artikels aangaande mossen waarbij niet zelden problemen ontstaan met de gebruikte nomenclatuur.

Eén en ander werd ook vastgesteld in professioneel-bryologische middens, hetgeen begin 2001 resulteerde in de oprichting van een Vlaams-Nederlandse werkgroep (met daarin de Vlamingen H.Stieperaere en O.Heylen en de Nederlanders H.N.Siebel en M.J.H.Kortselius) ten behoeve van het op punt stellen van een eenvormigheid in de Nederlandse naamgeving van mossen.

De inspanningen van deze werkgroep gaven in november 2002 aanleiding tot de publicatie van de nieuwe *Nederlandstalige naamlijst van de mosflora van Nederland*

en België in het tijdschrift *Buxbaumiella* 61. Hierin werden - naast de nieuwe Nederlandse namen - tevens de wetenschappelijke namen weergegeven en dit volgens de tot dan toe meest recente bevindingen inzake taxonomische en genetische verwantschappen tussen mossen onderling.

Aangezien bij mijn weten de meest recente streeplijsten deze evolutie totnogtoe niet volgden, groeide mijn overtuiging om uit de cocktail van nieuwe opvattingen zelf een lijst te distilleren.

Als uitgangspunt voor het aantal op de streeplijst weer te geven taxa werden de soorten gekozen uit de lijst in *Buxbaumiella* 61, dit ten behoeve van de volledigheid. Ze werden gerangschikt op alfabetische wijze en volgens algemeen aanvaarde (maar ook gekende?) afkortingen. Naar analogie met de A.E.F.-lijst en ten behoeve van de overzichtelijkheid werden de hauwmossen nog ondergebracht bij de levermossen en de veenmossen bij de bladmossen, hoewel beiden feitelijk een aparte groep vormen.

Grote nieuwigheid is echter de verticale rangschikking, daar waar eerdere streeplijsten gebruik maken van een horizontale sortering. Persoonlijk vind ik dit verticale systeem overzichtelijker. Het laat tevens op vrij eenvoudige wijze aanvullingen toe met voor ons land nieuwe soorten en anticipeert op latere naamswijzigingen. Bovendien biedt het de mogelijkheid om achter de gestreepte soort een abundantiewaarde in te vullen, wat niet onbelangrijk is bij een direct natuurbehoudstechnisch gebruik. Links bovenaan op de streeplijst bevindt zich een kader waarin - naar analogie met de vaatplantenlijsten - een afdruk kan gekleefd worden van het kilometerhok. Daarnaast vinden we de codes voor IFBL, datum van onderzoek, auteur(s) en locatie (toponiem, gemeente...).

Eerder bij wijze van proef werd daaronder de lijst van de ecocodes weergegeven (zie ook de Flo.Wer lijst voor de vaatplanten). De bedoeling hiervan is aan de onderzoeker de mogelijkheid te bieden om iets duidelijker te zijn omtrent de aard van het onderzochte gebied en de doorlopen biotopen. Of hiervan daadwerkelijk in het veld zal gebruik gemaakt worden?

Onder opmerkingen ten slotte, kunnen we nog meer kwijt omtrent zeldzame taxa, toe te voegen taxa, het landschap etc.

Bedoeling is nu dat deze lijst door zoveel mogelijk mossenonderzoekers gedurende één of liefst meerdere seizoenen en in zoveel mogelijk verschillende gebieden gebruikt wordt en dat op de ergonomie en layout zoveel mogelijk reacties komen (positieve en negatieve), teneinde op zijn minst een begin te hebben van een door mossenminnend Vlaanderen algemeen aanvaarde nieuwe standaardstreeplijst.

Een voorbeeld van deze streeplijst is hiernaast weergegeven. Wie deze streeplijst wil ontvangen om hem effectief uit te testen kan deze op eenvoudig verzoek bij Natuurpunt Studie aanvragen via Email op Tim.Polfliet@natuurpunt.be, of per brief aan het Natuurpunt secretariaat.

Tevens is de Nederlandstalige naamlijst van de mosflora van Nederland en België (*Buxbaumiella* 61) ook nog steeds gratis verkrijgbaar.



FBL :
 DAT :
 AUTEUR(S) :

LOCATE :

ECOCODES:

Akkor (gran, lak, mas) Pioneer (duizendig tred dwerghees, oewertrud) Water (duizendig kalk, bak, van)
 Moeras (iet, zage, duffel, zuur kalk, kwel, gaffel, bak) Graaland (dooch dain, kalk, nat, lam, gras, heide, blauw, ruusm, dober, oewertrud) Heide (dooch nat, wien, smale, pijp, varen) Rudge (kapu, dooch nat) Struwal (beem, braam, sels, dun, kalk, wyl, gaffel, rive) Leefbos (elberk, akkerk, elhagel, kalk, stoffel, beek, bron, ezend, varen) Heidebos (varen, op, pijp, kast, varen) Populier (duizendig, opel, nat) Zee (alk, adber, zeeheeg)
 Puntslip (weg, hollweg, pad, spoor, dik, bron, beek, doel, kanaal, oewertrud, houtkant)
 Urtaan (verhoed, park, font, muur, afval, beek, indubbel, pin, ston, oppoewend, groene, lam)
 Diverse (boomgaard, lavetier)

Anderc:

OPMERKINGEN/TOEGEVOCDE SP:

ANASTR min	incl	trich	MARCH poly	lae	croz
AENEU max	pus	LEIO bad	MARSUP emarg	PLAGI aspi	flu, si
ANTHOC agr	wondr	bun	func	bif	flu, ss
caucasicus	bet	subc	por	spn	TRICH tom
FRULL dli	frug	LELEU cav	MEITZ conj	POREL arbor	TRITOM exs
caucasicus	frug	func	func	cord	quint
APOL pub	tron	barac	func	cord	subif
BARBIL ait	GMANO hll	LEPHO vent	func	plat	subif
hoer	HAPLO hook	LOPHOC bid	func	plat	subif
hoer	HARPA holo	nef	MOEROLEJ ulic	PREIS qua	RICCROS nat
Kunz	scul	minu	MOEROCK hnb	PTEL cil	SCAPA aeuu
BAZZ flac	JAMES aut	semit	MYLA anom	RAD com	comp
tril	caes	exc	LOPH bicr	NARDIA com	cur
BLAS pus	grac	gran	cap	REBOU hem	grac
BLEPHA tic	grac	gran	exc	SCAL	grac
CALYP aig	hyal	longid	caes	RICCA cham	fr
azur	lela	longid	caes	RICCA cham	fr
fs	obov	longid	caes	RICCA cham	fr
integ	parol	obit	caes	RICCA cham	fr
muell	purn	perss	caes	RICCA cham	fr
nees	sphaer	sud	caes	RICCA cham	fr
sphaen	subie	vent	caes	RICCA cham	fr
succ	KURZ pauc	wenz	caes	RICCA cham	fr
bicus	styl	LUNUL cruc	caes	RICCA cham	fr
		PHAECC caro	caes	RICCA cham	fr
		SOUTH nig	caes	RICCA cham	fr
		SPHAE mch	caes	RICCA cham	fr

ACAUJ mult	prov	scrieb	anno	cup st	PALUSTA comm
ALION alio	presu	nufp	byro	cup ss	PSEUDOSCL dur
alio radi	cras	stap	cras	imp	PSEUDOSCL dur
alio ambi	rub si	subu	cris dub	hll	PTERYGON lam
biel	rub ss	vegi	cris muc	lac	PTERYGON lam
rig	rub ss	rub ss	cris muc	lac	PTERYGON lam
AMBLV deal	ruil	ruil	cris muc	lac	PTERYGON lam
AMBLM fluv	seut	seut	cris muc	lac	PTERYGON lam
serp	serp	serp	cris muc	lac	PTERYGON lam
tena	suba	suba	cris muc	lac	PTERYGON lam
vari si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
vari ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
AMPH moug	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ANDR roth	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
rup	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ANOM ate	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
long	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
rost	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
vili	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ANTI curt	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
APHA pat	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ARCH ait	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ATRIC ang	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
tene	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
undu	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
AULA andr	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
pal	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BARB con	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
unp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BAKT thly	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
point	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BRACH alio	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
camp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
glar	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
mild	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
oedi	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
plum	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
popu	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
rell	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
rhu	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
ruta	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
sale	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
veiu	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BREU chry	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BRYOE fer	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
reou	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
BRYUM alg	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
alio	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
age	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
born	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
bico	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
caes	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cana	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap si	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
cap ss	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
clima dend	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CONA comp	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
COSC cap	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRATO fill	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CROSS squa	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CRTPH het	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CTEN mol	sube	sube	cris muc	lac	PTERYGON lam
CYNO bun					

Determinatie van Parmelia's

Dries Van den Broeck

Op 28 januari 2003 vond in het Schildepark een determinatiesessie rond Parmelia's plaats onder leiding van Dries Van den Broeck.

Eerst werden de algemene kenmerken die de Parmelia's van andere lichenen onderscheiden besproken (zie bijgevoegde sleutel). Dan volgde een uitleg (met tekeningen en zelfs TV-beelden dank zij François Van Uffelen) met betrekking tot een aantal structuren die belangrijk zijn voor de determinatie (isidiën, rhizinen, pseudocyphellen, soralen, ciliën). Vervolgens werd de sleutel voorgesteld. Om de indeling in de drie kleurgroepen (grijs, groen of bruin en geelgroen) van het thallus te illustreren werden een aantal Parmelia's bekeken die niet direct in Vlaanderen voorkomen (*P. pulla*, *P. exasperata*, *P. conspersa*, *P. glabra*, *P. quercina*, *P. pastillifera*, *P. glabratula subsp. fuliginosa*). Daarna begon het determineren aan de hand van de sleutel. De eerste klip hierbij blijkt de hoofdkleur van het thallus te zijn. Vooral het verschil tussen de grijze en de geelgroene soorten is niet altijd even duidelijk. Een tweede probleem betreft het al dan niet aanwezig zijn van pseudocyphellen en/of soralen. Soms zijn de pseudocyphellen nauwelijks waarneembaar of zijn er geen soralen. De sleutel werd nadien aan deze en andere opmerkingen (voor zover mogelijk) aangepast.

Sleutel voor de Vlaamse schorsbewonende Schildmossen (Parmelia)

Dries Van den Broeck 2003

1. Algemene kenmerken.

Bladvormige korstmossen met lobben. Vastgehecht aan het substraat met rhizinen.

Photobiont: Trebouxia.

Apotheciën: lecanorien. Roodbruine schijf.

Ascus : 8 sporen.

Sporen simpel, kleurloos.

2. De sleutel

Tabel 1 : Macroscopische kenmerken

1. Thallus donkergroen of bruin (olijf-, blauw-, bruingroen, olijf-, rood-, donkerbruin of bruin)

2. Thallus met isidiën

3. Thallus met isidiën die gemakkelijk afbreken en dan geelwitte of witte littekens achterlaten (Wrijven met de vinger over het thallus)

4. Thallus met talrijke fijne wratjes op de lobben

Isidiën cilindrisch tot korrelvormig, na afbreken (geelwitte) littekens op het thallus achterlatend. Onderzijde donkerbruin tot zwart met enkelvoudige rhizinen. Gewoonlijk op alleenstaande bomen. Overal aanwezig. De standplaats hoeft niet voedselrijk te zijn en daardoor ook in bossen te vinden.

Verstop-schildmos (*Melanelia subaurifera*)

4. Thallus zonder wratjes op de lobben

Isidiën cilindrisch tot koraalachtig vertakt, na afbreken (witte) littekens op het thallus achterlatend. Onderzijde bruinzwart tot zwart met enkelvoudige rhizinen. In bossen (beuk, eik) op zure, matig voedselrijke (vaak gladde) schors en op alleenstaande wegbomen (es, linde) en in boomgaarden.

Glanzend schildmos (*Melanelia glabratula*)

3. Thallus met isidiën die niet (of zeer moeilijk) afbreken

5. Isidiën niet vertakt, aan de top verdikt, knotsvormig of samengedrukt (spatelvormig). Onderzijde bleek (beige tot lichtbruin roze, tot de rand bezet met rhizinen. Gewoonlijk op alleenstaande wegbomen (es, olm) of in boomgaarden, altijd op eerder voedselrijke standplaatsen.

Lepelschildmos (*Melanelia exasperatula*)

5. Isidiën meer tener, cilindrisch, vaak vertakt, aan de top niet verdikt. Onderzijde bleekbruin met enkelvoudige rhizinen. Voornamelijk op wegbomen (es). Ook in boomgaarden (appel). Altijd op eerder voedselrijke, zure schors.

Sierlijk schildmos (*Melanelia elegantula*)

2. Thallus zonder isidiën

6. Onderzijde bruinzwart tot zwart

7. Thallus oppervlakte bruin tot groenbruin meestal met wratjes op de eindlobben.

Verstop-schildmos (*Melanelia subaurifera*)

7. Thallus oppervlakte roodbruin tot olijfbuin zonder wratjes.

Glanzend schildmos (*Melanelia glabratula*)

6. Onderzijde bleek

8. Thallus met grote, gelijkvormige, somber olijfgroene lobben tot 1,5 cm breed. Meestal met talrijke, zeer grote apothecia (5 – 25 mm), jong regelmatig schotelvormig, later verbogen, met bruine onberijpte schijf en dikke wrattige, ingebogen thallusrand. Onderzijde bleekbruin met enkelvoudige rhizinen. Meestal op goed verlichte, voedselrijke, oude, alleenstaande bomen (Olm, Es, Esdoorn, Vlier, Linde) langs de weg of in boomgaarden en uitgestrekte weilanden.

Olijfschildmos (*Pleurosticta acetabulum*)

8. Thallus met kleine olijfgroene (indien nat) tot groenbruine lobben 0,5 tot 0,8 cm breed aan de rand en zeer fijne, elkaar overlappende lobjes in het centrum. Onderzijde bleek met verspreide enkelvoudige rhizinen. Meestal op goed verlichte, voedselrijke takken of op bomen langsheen de weg (Es en Linde) of in boomgaarden (Appel en Peer). Ook op dood hout. Apothecia onbekend.

Lobjesschildmos (*Melanelia lacianiatula*)

1. Thallus geelgroen (groen of grijs met gele tint). Op matig tot vrij sterk zure schors

9. Randlobben groot, tot 1,5 cm breed, opgericht. Soralen grofkorrelig tot wrattig. Onderzijde zwart, dof, maar aan de rand met een ca. 2 mm brede, kastanjebruine, glanzende zone zonder rhizinen. In bossen (eik, es, haagbeuk, linde) en op wegbomen (es, linde).

Bosschildmos (*Flavoparmelia caperata*)

9. Randlobben tot 0,7 cm breed, aanliggend. Soralen poedervormig. Op loofbomen (linde) langsheen de weg

Groen boomschildmos (*Flavoparmelia soredians*)

1. Thallus grijs (groengrijs, grijswit, blauwgroen, blauwgrijs)

10. Thallus met witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen)

11. Thallus met isidiën zonder soralen

Isidiën cilindrisch tot koraalvormig, in de kleur van het thallus of met bruine toppen. Onderzijde zwart, maar bij de rand soms donkerbruin, tot de rand bezet met enkelvoudige tot gevorkte, zwarte rhizinen. Op de zure schors van loof- en vooral naaldbomen.

Blauwgrijs steenschildmos (*Parmelia saxatilis*)

11. Thallus zonder isidiën met soralen

12. Lobben aan de uiteinden afgeknut en hoekig. Pseudocyphellen rondachtig tot lijnvormig, min of meer een netwerk vormend. Onderzijde zwart, aan de rand soms donkerbruin, tot de rand bezet met enkelvoudige tot gevorkte, zwart rhizinen. Soralen langwerpig of (minder vaak) ovaal op de netvormige aderen en aan de randen. Op alle soorten van bomen, vaak in voedselrijke omstandigheden.

Gewoon schildmos (*Parmelia sulcata*)

12. Lobben aan de uiteinden min of meer afgerond. Pseudocyphellen allemaal rondachtig.

13. Onderzijde zwart

Hele thallus na drogen berijpt (kristallijn). Deze kristallen zijn alleen duidelijk te zien onder een binoculair. Met een loupe bekeken ziet men dat het thallus niet egaal glad is. Onderzijde van het thallus zwart in het centrum. De lobben zijn relatief breed. De kleur van de thallusrand is niet verschillend van die van het thallus. Met sterk verspreide, onregelmatig gevormde pseudocyphellen die vaak grofkorrelig soredieus worden. Op goed verlichte, voedselrijke, alleenstaande bomen (es, wilg, olm).

Witstippelschildmos (*Punctelia borreni*)

13. Onderzijde bleekbruin of gedeeltelijk wit

14. Enkel de rand van de lobben berijpt

Thallus groenachtig tot bruinachtig grijs. De rand van de lobben is bruin. Plaatselijk overdekt met elliptische tot ronde pseudocyphellen die later tot soralen openbreken. Voornamelijk op alleenstaande bomen, in boomgaarden, aan de rand van de weg, in weilanden. Ook in bossen. Vaak samen met Gestippeld schildmos.

Rijpschildmos (*Punctelia ulophylla*)

14. Thallus volledig onberijpt

Thallus grijs. Rand van de lobben niet bruin. Plaatselijk overdekt met elliptische pseudocyphellen die later tot soralen openbreken. Soms zijn deze pseudocyphellen duidelijk omljnd en rond. Op matig tot vrij sterk zure schors van oude, alleenstaande bomen, in boomgaarden, aan de rand van de weg of in weilanden. Ook in bossen.

Gestippeld schildmos (*Punctelia subrudecta*)

10. Thallus zonder witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen)

15. Thallus met isidiën zonder soralen

16. Isidiën in de kleur van het thallus of met bruine toppen

Isidiën cilindrisch tot koraalvormig, Onderzijde zwart, maar bij de rand soms donkerbruin, tot de rand bezet met enkelvoudige tot gevorkte, zwarte rhizinen. Op de zure schors van loof- en vooral naaldbomen.

Blauwgrijs steenschildmos (*Parmelia saxatilis*)

16. Isidiën bruinachtig tot bruinzwart

Isidiën cilindrisch tot knotsvormig, Onderzijde bruinzwart, aan de rand lichter, geheel bezet met enkelvoudige tot gevorkte rhizinen. Voornamelijk op oude alleenstaande wegbomen met voedselrijke schors (esdoorn, es, linde). Ook in boomgaarden.

Lindeschildmos (*Parmelina tiliacea*)

15. Thallus zonder isidiën met of zonder soralen

17. Lobben aan de uiteinden afgeknot en hoekig

Pseudocyphellen rondachtig tot lijnvormig, min of meer een netwerk vormend. Onderzijde zwart, aan de rand soms donkerbruin, tot de rand bezet met enkelvoudige tot gevorkte, zwarte rhizinen. Soralen afwezig of langwerpig of (minder vaak) ovaal op de netvormige aderen en aan de randen. Op alle soorten van bomen, vaak in voedselrijke omstandigheden.

Gewoon schildmos (*Parmelia sulcata*)

17. Lobben aan de uiteinden min of meer afgerond

18. Randlobben meestal met enkele zwarte wimpers (1 – 2 mm)

Onderzijde zwart met enkele verspreide, enkelvoudige rhizinen. De rand is bruinzwart zonder rhizinen. Indien soralen aanwezig zijn ze zijn scherp afgelijnd en bevinden ze zich op de rand van de lobben. Ze zijn bleek groengrijs of wit. Op goed verlichte schors in bossen of in meer open omstandigheden.

Groot schildmos (*Parmotrema chinense*)

18. Randlobben meestal zonder zwarte wimpers

De uiteinden van de lobben zijn vaak naar onder gebogen en licht geelbruin van kleur. Onderzijde zwart met korte enkelvoudige of licht vertakte rhizinen. Indien soralen aanwezig bevinden ze zich op de lobben

zelf en zijn ze niet scherp afgelijnd. Ze hebben dezelfde kleur als de rest van het thallus of zijn iets donkerder. Voornamelijk op esdoorn, beuk, es en eik in bossen. Soms op bomen langs de weg of in boomgaarden.

Gebogen schildmos (*Hypotrachyna revoluta*)

Tabel 2 : chemische kenmerken

1. Thallus donkergroen of bruin (olijf-, blauw-, bruingroen, olijf-, rood-, donkerbruin of bruin)

2. Thallus met isidiën

3. Merg C+ rood

4. Thallus met talrijke fijne wratjes op de lobben.

Verstop-schildmos (*Melanelia subaurifera*)

4. Thallus zonder wratjes op de lobben.

Glanzend schildmos (*Melanelia glabratula*)

3. Merg C-

5. Isidiën niet vertakt, aan de top verdikt, knotsvormig of samengedrukt (spatelvormig).

Lepelschildmos (*Melanelia exasperatula*)

5. Isidiën meer tener, cilindrisch, vaak vertakt, aan de top niet verdikt.

Sierlijk schildmos (*Melanelia elegantula*)

2. Thallus zonder isidiën.

6. Merg K+ geel, daarna rood, C-, KC-, P+ geel, daarna langzaam oranje.

Olijfschildmos (*Pleurosticta acetabulum*)

6. Merg K-, C-, KC-, P-.

Lobjesschildmos (*Melanelia lacianiatula*)

1. Thallus geelgroen (groen of grijs met gele tint)

7. Merg en soralen K-.

Bosschildmos (*Flavoparmelia caperata*)

7. Merg en soralen K+ geel daarna bloedrood wordend.

Groen boomschildmos (*Flavoparmelia soledians*)

1. Thallus grijs (grijsgroen, grijswit, blauwgroen, blauwgrijs)

8. Merg C-, KC+ (geel)oranje, P+ (geel)oranje, K+ (geel)oranje.

9. Thallus met isidiën zonder soralen

Blauwgrijs steenschildmos (*Parmelia saxatilis*)

9. Thallus zonder isidiën met soralen

10. Thallus met witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen).

Gewoon schildmos (*Parmelia sulcata*)

10. Thallus zonder witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen).

Groot schildmos (*Parmotrema chinense*)

8. Merg C+ rood, KC+ rood, P-, K-

11. Thallus met isidiën zonder soralen.

Lindeschildmos (*Parmelina tiliacea*)

11. Thallus zonder isidiën met soralen.

12. Thallus met witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen).

13. Merg C+ oranjerood.

Hele thallus na drogen berijpt (kristallijn).

Witstippelschildmos (*Punctelia borrei*)

13. Merg C+ karmozijnrood.

14. De rand van de lobben berijpt. **Rijpschildmos** (*Punctelia ulophylla*)

14. De rand van de lobben niet berijpt.

Gestippeld schildmos (*Punctelia subrudecta*)

12. Thallus zonder witachtige, stip- tot lijnvormige verhevenheden (pseudocyphellen).

Gebogen schildmos (*Hypotrachyna revoluta*)

De nieuwsbrief is vanaf nu ook digitaal beschikbaar!

Op www.natuurpunt.be vindt u onder Natuurstudie – Planten een link naar de oude nummers van deze uitgave.

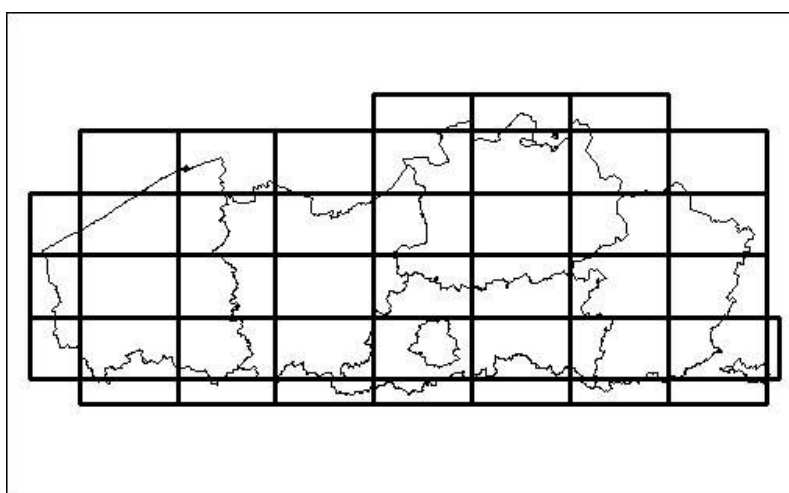
Personen die zich opgegeven hebben om de nieuwsbrief digitaal te ontvangen zullen vanaf heden een persoonlijk mailtje ontvangen met de link naar de nieuwe nieuwsbrief.

Wie de nieuwsbrief digitaal wil ontvangen geeft een seintje aan Tim.Polfiet@natuurpunt.be.

Enkel de oude nummers van deze nieuwsbrief zijn rechtstreeks van de website down te loaden!!!



Nieuwsbrief PLANTEN



4e jaargang, nr. 1
januari 2004

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze planten excursies. De meeste excursies staan ook open voor beginners. Er wordt normaal expliciet aandacht besteed aan educatie (zeker in het kader van de provinciale werking).

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster' dit in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van gebieden zoals biotopen en reservaten. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). U hebt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Infomatie inventarisatie & monitoring:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinatoren
Cel planten, mossen, lichenen, fungi
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
Tim.Polfliet@natuurpunt.be
Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(cfr. natuurstudie)



Nationale Werkgroep Botanie

Voorzitter:

André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0486/95.26.06

e-mail:
andrevandenbergh@yahoo.com

NWB

Vergeet uw eigen bijdrage aan de
Nieuwsbrief Planten niet!

MET DE NATIONALE WERKGROEP BOTANIE OP STREEPTOCHT IN 2003

André Van den Bergh

14 deelnemers waren op 24 mei op de afspraak bij Evie Verboven voor een plantenstudiedag in de Visbeekvallei te Wechelderzande. Aan een brede zandweg door een dennenbos, waarin enkele illegale buitenverblijven opgetrokken werden, kon de streeptocht beginnen. Over de vegetatie in het dennenbos viel weinig te vertellen; enkel Klein springzaad en de Rankende helmbloem, die in het Kempens district fors uitbreidt, waren opvallende verschijningen. Via een stortplaats voor tuinafval, waar heel wat stikstofminners voorkwamen, kwamen we voorbij een heidegebied, waar toch een aantal typische heidebewoners geïnteriseerd werden: Struikheide, Dopheide, Ronde en Kleine zonnedauw, Moeraswolfsklauw, Geelgroene zegge, Knolrus en Trekrus. Verder trokken we voorbij een vochtige weide met paarden, waar aan de rand de aromatische Gagel groeide en Fons in de natte wei Egelboterbloem en Geknikte vossenstaart vond. Discussie tussen Zwart tandzaad en Veerdelig tandzaad!! Het waren nog jonge plantjes en aan de hand van de 's namiddags gevonden populatie bleven we toch bij Veerdelig tandzaad. De deelblaadjes waren immers niet gesteeld en er was al spoor van een gevleugelde bladsteel. Aan enkele Grove dennen ontdekten we enkele spechtengaten en afgaande op het geluid werden de verrekijkers bovengehaald om een familie van Grote bonte specht te bewonderen. We kwamen aan een vochtig hooiland, dat door Natuurpunt beheerd werd. Aan de rand groeiden Hennegras, Schepe zegge en Zompzegge en aan een waterplas konden nog enkele zeggen toegevoegd worden: Zwarte zegge en Tweerijige zegge. We snuffelden het grasland af en vonden nog Dotterbloem, Blauwe zegge, Brede orchis, Holpijp, Ruw walstro, Echte koekoeksbloem, Melkeppe, Blauwe knoop en Kleine valeriaan. We zochten het brugje over de Visbeek en probeerden via de weilanden naar de auto's terug te keren. Een stier dwarsboomde onze plannen en de stafkaart werd geraadpleegd. Wat een teleurstelling, toen bleek dat we zowat 300 m uit het geplande kilometerhok B5.55.43 waren. Geen nood, want de streeplijst werd aangepast met andere schuine streepjes en cirkeltjes, zodat achteraf een bijkomende lijst van hok B5.55.41 kon gemaakt worden. Langs de Visbeek kwamen we terug op onze bosweg naar de wagens.

Na de middag werd het resterende bosgedeelte geïnteriseerd, waarbij nog het iets kleverige Boskruiskruid gevonden werd. Koningsvaren stond langs de slootranden tussen akker en weide te pronken met zijn imposante bloeiwijze, terwijl we aan de rand van een amer grasland Muizenoor en Schemhavikskruid konden noteren en Hoge cyperzegge aan een natte bosrand ontdekten. De terugweg tussen de weilanden was goed voor een prachtige waarneming van Zwarte specht en in de wegwijk vielen nog Heidespurrie en Eenjarige hardbloem op. 39 soorten in en rond het vochtig hooiland en 222 soorten in het voorziene hok brachten het totaal aantal taxa op 261.

Op 21 juni kon Jacqueline Arickx 11 deelnemers verwelkomen voor een inventarisatie van een kilometerhok in de omgeving van het station van Liedekerke. Via de voetgangerstunnel onder de spoorweg trokken we naar het steile talud aan de rand van het bosgebied "Valier". Op de spoorweghelling groeide Rechte ganzerik en Schemhavikskruid, terwijl in de zanderige wegwijkten van de nieuwe verkeersweg Stippelganzenvoet, Gewone reigersbek, Moeraskers, Steenkruidkers, Gewone spurrie en Gewoon langbaardgras voorkwamen. In de vochtige graslanden voor het

“Valier” bos vonden we Wilde bertram, Beemdkamgras, Bosorchis, Grote kaardenbol, Echte koekoeksbloem en Heelblaadjes. De aanwezigheid van Puntwederik wees op verwildering uit de tuin. Moerasandoom, Egelboterbloem, Beemdlangbloem en de bastaard tussen Engels raaigras en Beemdlangbloem (*x Festulolium loliaceum*) vervulde de streeplijst. Tussen twee weideafsluitingen troffen we Liggend hertshooi aan. Langs de bosrand en verder langs een rietveldje, waar we Pijptorkruid, Oeverzegge, Moeraszegge en Gewone waterbies ontdekten, trokken we het eigenlijke bos in. Op het eerste zicht viel de nogal verruigde vegetatie op, die zijn oorsprong vindt in de jaarlijkse overstroming van de vervuilde beek in het bos, maar toch konden we ook enkele interessante planten noteren: Poelruit, Bosanemoon, Groot heksenkruid, Brede wespenorchis, Reuzenzwenkgras en Bloedzuring. Terugkeren via het talud was ondoenbaar, zodat we noodgedwongen langs dezelfde weg terug moesten. Aan het station groeide Boskruid, Wilde reseda en Zwarte nachtschade (*subsp. schultesii*).

Na de middag verkenden we bosrand en wegkanten langs een gracht, naast de nieuwe verkeersweg. Gele waterkers en Blauwe waterereprijs hadden het naar hun zin in de sloot, terwijl Kruidstiel en Gele morgenster (*subsp. minor*) de hoger gelegen helling toidden. Met Eric De Block ging het dan verder richting Dender langs de spoorweg, waar we op een opgehoogd terrein *Polygonum laphatifolium*, *subsp. brittingeri*, Blaartrekkende boterbloem en Echt bitterkruid vonden. Door enkele vochtige hooilanden met veel Tweerijige zegge, Scherpe zegge en Valse voszegge en langs het spoorwegtalud met Gewone bermzegge, Kraakwilg en Perzik, kwamen we uit op het jaagpad langs de Dender. Grote engelwortel en Stijf barbarakruid waren opvallende verschijningen op de oevers. We keerden terug naar ons uitgangspunt via een KMO-zone, waar Akkerkers, Vreemde ereprijs en IJzerhard groeiden. Met Gevleugeld helmkruid aan de Bellebeek en de zuiderse Bolletjesraket langs een akkerrand kon deze streeplijst van hok e4-11-33 met niet minder dan 301 taxa afgesloten worden.

Willy Herreman, die op 5 juli 2003 onze gids was voor een kilometerhok te Renlies, in de omgeving van Beaumont, mocht niet minder dan 20 enthousiaste deelnemers verwelkomen voor deze streeptocht op Waals grondgebied. Willy loodste de wagens naar een landelijke asfaltweg, waar men bezig was een nieuwe slijtlaag aan te leggen. Willy kon opgelucht adem halen, toen hij van de wegenwerkers vernam dat ze maar tot aan de beek kwamen, die de grens van het hok vormde en de wagens konden blijven staan langs de rand van de weg. Beide wegbemen leverden een bonte verzameling zomerbloeiers op: Groot streepzaad, Echt duizendguldenkruid, Borstelkrans, Geel walstro, Verfbrem, Fijne ooievaarsbek, Dicht havikskruid, Beemdkroon, Veldkruidkers, Muskuskaasjeskruid, Kruipend stalkruid, Betonie, Wilde marjolein en Goudhaver. Het was wel even wennen aan de Waalse streeplijst, die een andere lay-out heeft en ook heel wat meer soorten bevat, maar na het noteren van de eerste vloedgolf aan planten, ging het heel wat vlotter. Een bijzondere dravik viel op tussen een partij Zachte dravik. Determinatie met de Flora van België en de Grassengids van Hubert leidde naar Grote trosdravik. Een weiderand was goed voor Beemdkamgras en Beemdlangbloem. Een vochtiger grasland leverde Gewone waterbies en Gevleugeld hertshooi op. Intussen kwam een plaatselijke jager poolshoogte nemen naar ons doen en laten. Hij leek veel lef te hebben, want volgens hem behoorden de wegbemen ook tot zijn privé-jachtgebied. Wij lieten ons echter niet van de wijs brengen en inventariseerden gewoon verder via een bosweg. Springzaadveldkers, Bleke zegge en Gewone bermzegge, Kruidvlier en Trosvlier

kwamen op de lijst en aan een zanderige bemb werd gediscussieerd over een struisgras. Na uitsleutelen bleef Moerasstruisgras als enige mogelijkheid over. Opnieuw kwam een jager in zijn jeep informeren naar onze bezigheden, maar Willy kon hem overtuigen dat we enkel op de openbare wegen bleven. Ook de niet alledaagse Bleke bastaardwederik en Ruig hertshooi werden gestreept. Een uitgebloeide orchidee leverde nog voldoende herkenbaar materiaal om als Bergnactorchis gedetermineerd te worden.



Foto 1: Sfeerbeeld van de streepocht te Renlies.

Na de middag trokken we door een bos naar een beekvallei met vijvertje (FOTO 1), waar aanvankelijk gedacht werd aan Paardenhaarzegge of aan Pluimzegge, maar we uiteindelijk op niets uitkwamen, vermits de vruchten niet overeenstemden met de tekeningen van de zeggengids. Misschien geeft Willy ons volgend jaar hierover uitsluitel! Wilde bertram, Gekroesd fonteinkruid, Verspreidbladig goudveil, Egelboterbloem en Bloedzuring vulden onze plantenlijst verder aan. Het opvallende Bergbeemdgras, met zijn sterk samengedrukte brede scheuten, groeide aan de voet van enkele bomen langs een gracht. Bosklit met zijn sterk gebogen takken, Mispel, Wintereik en de *subsp. fabaria* van Hemelsleutel konden deze afwisselende streepocht waardig afsluiten. Totaal aantal taxa in hok j4-14-32: 299.

Ondanks de aangekondigde hittegolf voor 9 augustus, daagden aan de kerk te Leut toch nog 16 deelnemers op voor een plantenstudiedag in de Limburgse Maasvallei onder leiding van Miel Opendacker. Aangezien het geplande km-hok slechts voor minder dan de helft in België lag, werd voor de namiddag nog een tweede half hok voorzien langs de Maas te Stokkem. Miel had op een T-splitsing in het kwartierhok een parkeerplaats met wat schaduw gevonden. Via een veldweg, waar Zeepkruid, Kattedoorn, Smalle raai en de *subsp. esula* van Heksenmelk konden opgetekend worden, bereikten we de Maasdijk. Enkele botanisten waagden zich op de steile oever, terwijl de rest van het gezelschap de dijk zelf uitkamde. Dit resulteerde in een gevarieerde plantenrijkdom: Maasraket, Groot warkruid, Aardpeer, Heggenrank,

Grote stekelnoot, waarbij één van de Limburgse deelnemers ons terecht wees op de over het hoofd geziene opmerking in de flora, nl. de complexiteit van deze groep, waarvan de echte identiteit en afkomst nog moet uitgevist worden. Volgens Filip Verloove kan de soort momenteel best als *Xanthium orientale s.l.* gestreept worden. Hondstarwegras, Zomerfijnstraal, Viltganzerik, Spaanse zuring, Poelruit en Gevlekte dovenetel zorgden er voor dat onze moed en zelfopoffering in deze hitte toch beloond werden. Bij de determinatie van een duizendknoop met gevleugelde vruchten werd heel wat gediscussieerd over een kruising tussen Zwaluwtong en Heggenduizendknoop, maar bij vergelijking van alle kenmerken werd uiteindelijk toch voor dit laatste gekozen. Door een bosje en langs enkele binnendijken, waar Echte kruisdistel, Grote tijm en Alsemambrosia groeiden, kon dit eerste hok d7-36-32 afgesloten worden met 230 soorten.

Toeval of was het om praktische redenen dat onze gids voor de namiddag een kilometerhok, naast een gezellige herberg met een grote notelaar voor de deur had uitgekozen. In elk geval kwam dit tuinerras goed van pas om de dorstige kelen na de inventarisatie te laven. Een naburige stapelplaats van natuurstenen met de onvermijdelijke braakliggende hoekjes zorgde nog voor enkele verrassingen: Spiessleeuwenbek, Welriekende ganzenvoet, Stippelganzenvoet, Bosklit, Grijskruid, Doornappel, Klein liefdegras en Vreemde ereprijs. De vele niet-bloeiende ex. van Kleine kattenstaart zorgden voor enige discussie, maar gelukkig vonden we ook een tiental wel bloeiende. Langs een enorme erosiegeul in een natuurreservaat van de Stichting "Het Limburgs Landschap" keerden we via de dijk terug naar ons uitgangspunt. *Medicago varia*, Groot akkerschem, Veldsalie, Zandweegbree, Noorse ganzerik, Aardbeiklaver en Stalkaars waren nog interessante waarnemingen uit het reservaat. Paradoxaal genoeg zorgde dit "natuurreservaat" ook voor de enige valse noot die dag: blijkbaar had één of andere "natuur liefhebber" het lumineuze idee gehad om hier enkele zakjes zaad van "wilde planten" uit te zaaien, met als resultaat een bont gezelschap van blauwe, gele, rode en oranje bloemen, mooi in een tuin, maar misplaatst in een reservaat!!! Dit tweede hok d7-26-43 leverde 166 taxa op.

Voor deze botanische tocht op 23 augustus in de Scheldevallei, o.l.v. Jean De Prez, daagden 16 plantenliefhebbers op. Jean had een parking langs een voetbalplein, aan de rand van het kilometerhok gevonden, vanwaar het te inventariseren stuk gemakkelijk bereikbaar was. In de voormiddag werden vooral de wegganten en enkele ruige hoekjes verkend. De eerste verwaarloosde plek aan de rand van een maisakker leverde Zeegroene ganzenvoet, Doornappel, Kransnaalbaar, Harig en Kaal knopkruid (dit laatste niet alleen kaal, maar ook in drie gespleten stroschubben), alsook Groot kaasjeskruid op. Er werd ook gedacht aan Klein kaasjeskruid, maar de beharing op de bladsteel bleek niet overtuigend. Een andere weggant herbergde het Klein kaasjeskruid in bloei, zodat we ons konden overtuigen van de aangedrukte sterharen op de bladstelen. En inderdaad, dit beeld kwam helemaal niet overeen met de eerste waarneming. Na het noteren van de Sachalinse duizendknoop, waagden we het een wilg te determineren met de sleutel van A. Zwaenepoel. Daar waar we met De Langhe op *Salix x rubens* uitkwamen, belandden we met de nieuwe sleutel op *Salix x fragilis var. fragilis*. Hebben we dan vroeger altijd verkeerd gestreept of zit er een fout in de Zwaenepoelsleutel? De maker van de sleutel verdient alleszins lof, want het maken van dergelijke sleutel is geen sinecure. Het is nu aan de botanisten om hem uit te proberen!! Naast een haag groeiden Mannetjesvaren en Zachte naaldvaren, weliswaar aangeplant. Het rode boekje werd er bijgehaald, maar de Rothmaler bleek uiteindelijk noodzakelijk om dit laatste taxon te bepalen. In een

verruigd grasland troffen we Veldgerst aan, terwijl een geërgerde aanpalende eigenaar ons probeerde diets te maken dat we op privé-terrein waren. Op de terugweg naar de wagens werden we door de uitbater van de St. Christianabron getrakteerd op een gratis frisdrank.

Voor het tweede gedeelte was het wel even zoeken om op de Scheldedijk te komen. De geplande veldweg liep niet door, zodat een ommetje door een ruigtevegetatie noodzakelijk was. Op een hoop grond groeiden Fluweelblad en Stinkende ballote. De Scheldedijk leverde nog enkele opvallende planten op: 2 ex. Moerasmelkdistel, Kalmoes, Akkerkers, Grote engelwortel en Kleine kaardenbol langs de waterkant; Rode ogentroost, *subsp. serotina*, Aardbeiklaver, Valse voszegge en Blauw glidkruid op de andere zijde, waar de laatste twee taxa zich onderaan het talud, tegen de gracht, bevonden. In het gebied rond de St. Christianakapel werd nog Reuzenpaardenstaart genoteerd. De Flowerlijst van hok d3-51-44 werd met 222 streepjes afgesloten.

Voor een plantenstudietocht in de Zeebrugse achterhaven op 6 september was Hedy Lecomte onze vertrouwde gids. Met 15 botanisten trok ze naar een met zeezand opgespoten terrein, waar we geconfronteerd werden met een te verwachten zilte flora: Zulte, Zeegroene ganzenvoet, Zilte schijnspurrie, Bleekgele droogbloem, Duindoorn, Zilte greppelrus, Hertshoornweegbree, Stomp kweldergras, Heen en Aardbeiklaver. De rand van een maïsveld leverde enkele Setariasoorten: Groene naalbaar, Kransnaalbaar en een onbekende naalbaar met een grote pluim en lange borstelharen. Na determinatie met de setariasleutel uit Streepzaad, kwamen we uit op *Setaria macrocarpa* (*syn: faberi*). De spoorwegbemen van de spoorlijn Brugge – Zeebrugge/Knokke werden uitgekamd en Papegaaikruid, Zwenkdravik, Slangekruid, Echt bitterkruid, Wilde reseda, Wouw en Kleverig kruiskruid dikten als spoorwegplanten het lijstje aan. Gewone pastinaak, Brandpastinaak, Grote en Kleine zandkool sierden de wegbeemen, waarlangs heel wat zwaar havenverkeer voorbij raasde. Op de nattere gedeelten van het gebied kon Gewone waterbies, Stomp vlotgras en Platte rus gedetermineerd worden. Uit het Carex geslacht kwamen Ruige, Valse, Zeegroene zegge, alsook Zandzegge voor. Stomphoekig sterrenkroos groeide massaal in een poldergracht, terwijl Sierlijke vetmuur en Smalle rolklaver twee rode lijstsoorten waren, die in het gebied voorkwamen. Tussen de luzerneplanten troffen we toch enkele kruisingen aan van *Medicago varia*, de bastaard tussen Sikkelklaver en Luzerne. Grasklokje, Kleine leeuwentand met zijn gekroonde randvruchtjes, Dubbelkelk, Waterpunge, Rond kaasjeskruid en Echt duizendguldenkruid waren nog interessante waarnemingen uit het kilometerhok. Een nogal aanstellerige heer met een sportwagen probeerde ons te overtuigen dat we op privé terrein rondliepen en dreigde zelfs met het oproepen van de politie, toen Roland en Willy met hem redetwisten. Aangezien de hele discussie toch niets ging opleveren, keerden we wijselijk op onze stappen terug. Wat kunnen sommige individuen toch bekrompen uit de hoek komen!! Ondanks dit kleine incidentje, waarbij een gedeelte van het hok b2-52-14 niet kon verkend worden, hadden we toch 214 soorten op de streeplijst genoteerd, waarvan toch enkele niet alledaagse.

In Vlaanderen hing er op sommige plaatsen een zeer dikke mist, maar de kerk te Treignes baadde onder een staalblauwe hemel in de volle zon. Dré Jacobs, die Treignes vrij goed kent, was op zaterdag 20 september onze gids voor een botanische excursie in kilometerhok j5-33-24 (FOTO 2). Voor een keer stonden de auto's midden in het hok en kon de inventarisatie onmiddellijk aanvangen.

Aanvankelijk waren er 9 deelnemers, maar door de mist waren Arthur, Willy en Marc te laat op de afspraak, waardoor ze pas later het gezelschap konden vervoegen, zodat de deelnemerslijst toch nog tot 12 aangroeide. Op een vervallen afdak van een stal groeide Huislook en uit een tuin verwilderde *Sorghum bicolor* (in het licht van wat we later van Filip Verloove hoorden, zou dit wel eens *S. halepense* kunnen geweest zijn). Over een beek, waar Hondstarwegras, Plat beemdgras (op muurtje), Boskortsteel en Reuzenzwenkgras voorkwamen, trokken we naar een eerste kalkgrasland, waar een heel gamma kalkminners genoteerd werden: Geel vingerhoedskruid, Echte gamander, Stinkend nieskruid, Welriekende salomonszegel, Jeneverbes, Gevinde kortsteel, Gele kornoelje, Zeegroene zegge, Voorjaarsganzerik, Ruig viooltje, Donderkruid, Kruidend stalkruid, Duifkruid. Dré Jacobs volgde met enkele botanisten het pad aan de bovenrand van het grasland, terwijl de rest van de groep de steile helling afdaalde om via enkele tuinen het volgende kalkgrasland te bereiken, dat we langs een smal paadje konden doorkruisen. Verdere aanvullingen van kalkplanten lagen dan ook in de lijn van de verwachtingen: Berglook of was het Moeslook (niet meer uit te maken), Sikkeldgoudschem, Witte brunel, Paardenhoefklaver, Hertswortel, Kogelbloem, Heuvelaardbei met zijn opvallende haren op de bladtanden (zoals op de oren van een Lynx), Wimperparelgras, Grote muggenorchis, Wilde weit, Wondklaver, Borstelkrans, Driedistel, Grote centaurie, Gewoon zonneroosje, Heuvelbasterdwederik, Ruig hertshooi, Geelhartje, een Fakkkelgras soort, Nachtsilene etc.. Via enkele straten keerden we terug naar de wagens, waar de schaduw van de kerk meer dan welkom was voor de picknick.



Foto 2: Sfeerbeeld van de streeptocht te Treignes.

Na de middag trokken we langs een veldweg, waar in de wegkant Akkerereprijs en Goudhaver voorkwamen, en gingen verder door enkele weilanden naar de spoorweg en de Viroin. Veldkruidkers, Slangekruid, Gestreepte leeuwenbek, Viltganzerik, Wouw, Melige toorts (FOTO 3) en Maretak waren de interessantste soorten uit de bonte spoorwegflora. Aan de spoorwegbrug over de Viroin kozen we voor de oevers

van de Viroin, waar een totaal andere vegetatie voor de nodige afwisseling zorgde: Wilde bertram, Kleine kaardenbol, Vlottende waterranonkel, die eerst voor een fonteinkruid gehouden werd, de veelvormige Gele waterkers, Amandelwilg en Veelwortelig kroos, dat in een rustig hoekje van de Viroin zijn stek gevonden had. We wandelden richting kerkhof, dat er op het eerste zicht heel proper uitzag en dus weinig te bieden had. Toch waagden enkelen zich op deze begraafplaats, waar ze tussen enkele minder goed onderhouden graven Smalle raai, Ruige klaproos en Vreemde ereprijs ontdekten. Het bos op de overgang tussen Famenne en Ardennen herbergde nog Amandelwolfsmelk en Bergbeemdgras met zijn sterk afgeplatte bladeren en in een verruigd grasland groeiden talrijke bloemen van Herfststijloos. De wamte liet zich voelen, want onze laatkomers waren afgezakt naar het terras van de dorpsherberg. De onvermoeiden klommen het laatste kalkgrasland op, ten o. van Treignes. Toch nog enkele verrassingen: Ruige anjer en Betonie. Bovenop de helling, waar het grasland in een brandgang overging, liet een vos, die ons pad kruiste, zich even bewonderen, alvorens in het dichte struikgewas te verdwijnen. Dit gevarieerde hok j5-33-34 leverde 328 taxa op. Deze laatste zomerdag met temperaturen van rond 30 graden had voor dorstige kelen gezorgd, zodat niemand er bezwaar tegen had om de Gentenaars op het terras te gaan vervoegen.



Foto 3: Melige toorts langs de spoorweg te Treignes.

Op zaterdag 4 oktober trok de Nationale Werkgroep naar Linkeroever, waar René Maes als gids fungeerde voor een planteninventarisatie in de omgeving van Kallo. Met 16 deelnemers, wat zeker niet weinig was zo laat op het seizoen, trok René naar

het terrein van de themische electriciteitscentrale, die eigenlijk op Zwijndrecht ligt. Onder begeleiding van een personeelslid van Electrabel konden we rustig het ganse gebied afspeuren. In de grasbemen groeide een walstro-achtig plantje, dat aanvankelijk als Kruisbladwalstro of Kleefkruid aanzien werd, maar even later als bloeiend exemplaar gecorrigeerd werd tot Blauw walstro. Driebloemige nachtschade kwam er algemeen voor en Echt en Fraai duizendguldenkruid, Zomerbitterling, Gewone en Duinreigersbek, Bleekgele droogbloem, Gevlekte rupsklaver, Ruw vergeet-mij-nietje en Duinlangbaardgras waren te verwachten soorten. Een kleine inzinking in het terrein was goed voor Bruin cypergras, Heen en Borstelbies. Vanop een van de hoge schoorstenen scheerden twee slechtvalken hoog door de lucht en wat later konden we vaststellen dat een van de slechtvalken zich te goed deed aan een duif. Het raadsel van meerdere duivenpoten met ringen op dit fabrieksterrein was meteen opgelost. Voorbij twee grote stookolieopslag tanks lag een met Riet begroeid schor. Enkele deelnemers trokken tot aan de waterlijn en ontdekten er Zilte rus, Moeraszoutgras en Zulte. De rest van dit privégebied leverde nog enkele opvallende vondsten: Kleine majer, Bouchons amarant, Doornappel, Kromhals en *Eragrostis multicaulis*.

Na de middag werd eerst een stukje polder verkend met Gewone agrimonie, Groene amarant, Kamgras en Veldgerst. De wagens werden verplaatst naar een opgespoten terrein met zowel droge als natte gedeelten. Uit het water werden Grof hoornblad en een Myriophyllum soort gevist en op het zanderige stuk kwamen Smalle rolklaver, Stekend loogkruid, Echte heemst, Rode ogentroost en Nieuw-Nederlandse aster voor. Boudewijn was intussen zijn bril verloren tussen het opschietende Gewoon struisriet. Een speurtocht met gans de groep leverde niets op en het was wachten op Evie's arendsoog om het glanzend voorwerp terug te vinden. Eind goed, alles goed!!! De bril was terecht en de Flowerlijst van hok c4-14-23 bevatte 210 streepjes, waaronder toch een aantal zeldzame.

Chris De Caluwé mocht op zaterdag 18 oktober het botanisch seizoen afsluiten met een streeptocht te Anderlecht in de omgeving van het sas op het kanaal Brussel-Charleroi. De opkomst voor deze laatste inventarisatie was groot, met niet minder dan 21 deelnemers, waaronder ook enkele FON leden. De eerste streepjes werden genoteerd aan de betonnen kanaaloevers: Plat beemdgras, Muurvaren, Steenbreekvaren en Eikvaren. Via een zijweggetje konden we de Zenne een tijdje volgen, waar Gele waterkers zich aan de rand van het vuile water nog kon handhaven. Tussen de Grote brandnetels op de oevers ontdekten we Groot warkruid, dat nog bloeide, Stinkende ballote en Klein glaskruid. Pepemunt, Pluimgierst en Wilde sorgo bevolkten enkele verruigde hoekjes langs de straatkant. Klein liefdegras, Steenkruidkers en Amerikaanse kruidkers groeiden in de afvoergoot van grote verkeerswegen en Kleine leeuwentand, Akkerkers, Kleine en Grote zandkool stonden in de bemen. Hertschoornweegbree herinnerde ons aan de grote zoutmassa, die tijdens de winter op de Brusselse wegen gestrooid wordt. Behaard breukkruid had het op een stenige plaats naar zijn zin en Filip Verloove ontdekte in een KMO zone *Conyza sumatrensis*, een adventief die te herkennen is aan de late bloeiwijze, zijn gering bewimperde blaadjes en eenkleurig groene omwindselblaadjes, die behaard zijn. Ook de *ssp. schultesii* van de Zwarte nachtschade en Wouw kwamen op de streeplijst. We trokken door de schapenwei, een verlaten grasland dat door een Siciliaanse herder beweid wordt en vonden er het voor Brussel zeldzame Donderkruid, dat pas na het bekijken van een uitgebloeid exemplaar, met zekerheid kon gestreept worden. Ook Heelblaadjes, *x Festulolium*

Loliaceum (de bastaard tussen Engels raigras en Langbeembloem) en Echt duizendguldenkruid kwamen er voor.

Na de middag werd de andere kanaaloever met de aanpalende straten uitgekamd. Rode schijnspurrie, Witte mosterd, Schijnaardbei, Alsemambrosia en enkele Kalmoesplanten langs de kanaaloever waren zowat de interessantste plantensoorten. Het laatste streepje van het jaar was merkwaardig genoeg voor enkele rozetjes van "Vroegeling". In het totaal konden toch nog 255 taxa in hok e4-34-42 genoteerd worden.

Dank aan alle deelnemers voor het ijverig opzoeken en determineren van de talrijke planten tijdens het voorbije seizoen, alsook aan Karel voor het nalezen van de tekst en Andre Van Steenvoort voor het verschaffen van de foto's.

Een verslag van de eerste twee excursies van de NWB in 2003 kon u reeds in nieuwsbrief nr 2 van vorig jaar terugvinden.

Kalender Nationale Werkgroep Botanie 2004

Andre Van den Bergh

Behoudens anders vermeld, is de afspraak telkens te 9 uur aan de kerk van de gemeente, einde om 17 uur, meebrengen: flora's, loep, picknick, drank, laarzen.

03/04: **Essenbeek.** Hok nog te bepalen. Hallerbos. Aandacht voor vroege lentebloeiërs.

Gids: Chris De Caluwé, tel: 02.361.60.54.

17/04: **Etikhove.** Hok e2-38-24. Maarkebeekvallei en één van de Longkruidbosjes.

Gids: Karel De Waele, tel: 09.386.45.60.

01/05: **Station Kapellen (provincie Antwerpen).** Hokken b4-47-32 en 41. Fort van Kapellen en Oude Gracht.

Gids: Luc Van Craen, tel: 03.605.54.13.

15/05: **Westouter.** Hok e1-31-44. Bronnen van Heuvelland, hellingbos Sulferberg-Brandersbos, Scherpenberg.

Gids: Johan Carette, tel: 057.44.49.41.

28/05 tot 31/05: **Botanisch Pinksterweekend te Ernst (Cochem) in de Duitse Moezelvallei.** Verblijf in halfpension in het hotel Pollmanns. Prijs 44 € per persoon per dag in een tweepersoonskamer. Eenpersoonskamer: 54 € per persoon per dag. Inschrijven door overschrijving van 50 EURO per persoon vanaf heden tot **uiterlijk 15 januari 2004** op rekeningnummer 000-0891025-80 van Andre Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk, tel: 052.35.05.18.

12/06: **Landskouter.** Hok d3-43-24. Aalmoezenijbos.

Gids: Koen Verhoeyen, tel: 09.380.42.77.

27/06 tot 04/07: **Botanisch zomerverlof in de noordelijke Kalkalpen te Lermoos (Tirol)**. Verblijf in halfpension in het hotel Tyrol. Prijs 37 € per persoon per dag in een tweepersoonskamer. Eenpersoonskamer: 44,5 € per persoon per dag. Inschrijven door overschrijving van 100 EURO per persoon vanaf heden tot **uiterlijk 31 januari 2004** op rekeningnummer 380-0125214-58 van Harry & Hedy Vandecnocke-Lecomte, Zeebruggelaan 57, 8380 Lissewege, tel: 050.54.49.24.

24/07: **Kallo**. Hok c4-14-31. Steenlandpolder met ook opgespoten terreinen.
Gids: René Maes, tel: 03.252.41.23.

07/08: **Vaulx**. Hok f2-45-43. Doorniks kalksteengroevengebied.
Gids: Willy Herreman, tel: 056.21.82.72.

21/08: **Bolderberg (afrit 27 van E314/A2)**. Hok D6.46.12. "Zonderik", met bijzondere aandacht voor de flora van het "Vijvergebied Midden-Limburg".
Gids: Lily Gora, tel: 089.38.66.34.

04/09: **Hastière-Lavaux (linker Maasoever)**. Hok h5-56-13. Maasvallei.
Gids: Andre Van den Bergh, tel: 052.35.05.18.

18/09: **Station La Louvière-Sud**. Hok nog te bepalen. Terrils van het Henegouws steenkoolbekken.
Gids: Luc Allemeersch, tel: 02.361.60.54.

02/10: **Berendrecht**. Hokken b4-45-12 en 21. Fort van Stabroek, antitankkanaal en bemen van de autoweg A12.
Gids: Luc Van Craen, tel: 03.605.54.13.

16/10: **Station Kortrijk**. Hok nog te bepalen. Stedelijk milieu.
Gids: Willy Herreman, tel: 056.21.82.72.
Aansluitend vergadering voor het opstellen van de kalender 2005. Voorstellen kunnen ook vooraf telefonisch of schriftelijk doorgegeven worden aan Andre Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk,
tel: 052/35.05.18. E-mail: andrevandenbergh @ yahoo.com

Botanisch NWB-Pinksterweekend in de Duitse Moezelvallei te Ernst (Cochem)
VAN VRIJDAG 28 MEI TOT MAANDAG 31 MEI 2004

Andre Van den Bergh

Verblijf in het Hotel "Pollmanns", Moselstrasse 53-55, DE-56814 Ernst/Mosel, op basis van halfpension in twee- en eenpersoonskamers met douche, WC en TV. De prijs bedraagt 44 € per persoon per dag in tweepersoonskamer en 55 € per persoon per dag in eenpersoonskamer. De tweepersoonskamers hebben allemaal twee eenpersoonsbedden. Er is in halfpension keuze tussen twee menu's.

Ik heb een optie voor 20 personen genomen. Daar de optie uiterlijk 1 februari 2004 vervalt, moet ik ten laatste op 15 januari 2004 het definitief aantal kamers kunnen bevestigen.

Bakker en winkel zijn in het dorp, zodat bevoorrading voor de picknick geen probleem oplevert.

We bevinden ons in de Moezelvallei tussen de wijngaarden met hun mediterraan microklimaat, waar bijzondere planten zoals Blauwe sla, Wede en Bloedooievaarsbek voorkomen. Ook de Smaragdhagedis en de Apollolvinder vinden er hun stek. Bovendien zijn ook de zijdalen van de Moezel de moeite waard om te botaniseren. Ik denk maar aan het Dorteachtal en het Ehrachtal. Voor de eerste dag zouden we een inventarisatie in de Kalkeifel kunnen doen. Zo krijgen we een bonte afwisseling van plantensoorten.

Inschrijven kan vanaf nu en UITERLIJK TEGEN 15 JANUARI 2004 door overschrijving van 50 € per persoon op rekeningnummer 000-0891025-80, Van den Bergh Andre, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk.

Voor eventuele bijkomende inlichtingen, kan je steeds op onderstaande telefoonnummers of e-mailadressen terecht.

02/226.3305 tijdens de kantooruren

052/35.05.18, na 18 u.

e-mail: andrevandenbergh@yahoo.com
andre.vandenbergh@post.be

Plantenwerkgroep Natuurpunt regio Schelde-Leie: programma 2004

Karel De Waele

24/04: VA+PWG: Studie van de voorjaarsflora in de Vlaamse Ardennen, deel 1: het Ingelbos te Kluisbergen. Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de Hotondmolen, Zandstraat 4 te Kluisbergen. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e2-47-44, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de voorjaarsflora, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

08/05: VA+PWG: Studie van de voorjaarsflora in de Vlaamse Ardennen, deel 2: het Koppenbergbos te Nukerke. Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de kerk van Nukerke. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e2-38-34, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de voorjaarsflora, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

05/06: SL+PWG: Studie van de flora van de Zeverenbeekvallei, deel 1: reservaatpercelen in de Blekerij. Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de kerk van Zeveren. Einde om 17h. De ganse namiddag

studie van de volledige flora in km² d2-37-31, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de flora van de beekvallei, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

19/06: **SL+PWG: Studie van de flora van de Zeverenbeekvallei, deel 2: reservaatpercelen aan de Schaeve.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de kerk van Zeveren. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² d2-36-42, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de flora van de beekvallei, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

10/07: **SV+PWG: Studie van de flora van de Scheldevallei, deel 1: Schelde-oevers tussen Ename en de sluis in Oudenaarde.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de kerk van Ename. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e2-28-42, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de flora van de Scheldevallei, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

11/09: **SV+PWG: Studie van de flora van de Scheldevallei, deel 2: Schelde-oevers ten Z van de Scheldebrug in Zingem.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan de Scheldebrug te Zingem, Nederzwalmsestw., kant Zingem. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e3-11-24, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de flora van de Scheldevallei, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: laarzen, loepe, flora's.

25/09: **RO+PWG: Studie van de flora van een stedelijk-industrieel gebied, deel 1: het industriegebied "Klein-Frankrijk" te Ronse.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h op de steenweg naar Brakel, ter hoogte van dit industriepark in Ronse. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e3-51-13, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de (adventief)flora van stedelijke gebieden, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: stevig schoeisel, loepe, flora's.

09/10: **RO+PWG: Studie van de flora van een stedelijk-industrieel gebied, deel 2: het centrum van Ronse.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Samenkomst te 14h aan het station van Ronse. Einde om 17h. De ganse namiddag studie van de volledige flora in km² e2-58-32, waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende veldterminatiekenmerken van de (adventief)flora van stedelijke gebieden, die uiteraard speciale aandacht krijgt, aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: stevig schoeisel, loepe, flora's.

**Excursiekalender Natuurhistorische werkgroep Natuurpunt
Meetjesland – Plantenwerkgroep 2004**

Chris Bruggeman

Alle wandelingen gaan door op dinsdagavonden (verzamelen om 19h aan de sporthal te Eeklo), behalve die op 31 juli die doorgaat op een zaterdagmorgen van 9 tot 12 uur (om 9h aan de kerk te Boekhoute). Meer info is te krijgen bij Chris Bruggeman op chris.bruggeman@belgacom.net of per telefoon op 09 377 71 40.

Datum	Hokok	Gemeente	Kaart	Omschrijving	Plaats van afspraak
13/04	c2-35-34	Maldegem	13/7-8	bosje nabij de Vijverbeek (voorjaarsflora – bos)	Grootburkelkalseide (afslag langs de N44) [wegwijzer naar Oedelem]
27/04	d2-17-41	Hansbeke	21/3-4	spoorwegberm tussen Merendree en Hansbeke (voorjaarsflora – spoorweg)	station van Hansbeke
11/05	d2-15-31	Aalter	21/3-4	'Eendekooi'- Akspoelebos (voorjaarsflora – bos)	parking voetbalplein Aalter
25/5	d2-18-33	Landegem	21/3-4	schoolreservaat (o.a. met hooiland in beheer)	kerk van Landegem
8/6	c3-32-43	Ertvelde	14/5-6	'Vene Meerschen' (weilanden-complex in beheer)	kerk van Kluzen
22/06	c3-23-21	Assenede	14/1-2	zilt grasland en poldersloten	kerk van Assenede
29/06	d3-11-12	Vinderhoute	22/1-2	kanaalberm kanaal Gent – Brugge	Bierstalbrug te Vinderhoute
31/07	b3-52-44 c3-12-22 c3-13-11	Boekhoute	6/5-6 14/1-2	mix van zilt grasland, dijken, akkers en poldersloten	kerk van Boekhoute
17/08	c2-17-22	Sint-Margriete	13/3-4	Roeselarekreek (zoektocht naar hybride kam-/smalle stekelvaren)	parking aan de Roeselarekreek
31/08	d2-16-14	Bellem	21/3-4	Kranepoel (aandacht voor oeverflora)	kerk van Bellem
14/09	c2-28-33	Eeklo	13/3-4	Huysmanhoeve (aandacht voor muurflora)	Huysmanhoeve

Eerste jaar plantenwerkgroep Noordwest-Brabant

Anne Ronse

Regelmatische deelnemers: Anne Ronse (nota's en verslag), Frank Coulier, Leo De Boelpaep, Hervé De Groof, Hugo Moens, Lieve Scheers, Martine Van den Broeck, Paul Van Elewijck, Paul Van Nuffel

In 2003 was de plantenwerkgroep Noordwest-Brabant voor het eerst onder deze naam actief, na één jaar inventarisaties onder de naam plantenwerkgroep Grimbergen. Naast de 'oude getrouwen' (oud mag je niet letterlijk opvatten...) zagen we dit jaar ook nieuwe gezichten, sommige regelmatig terugkerend. Ons actieterrein verlegde zich van de gemeente Grimbergen naar de omliggende gemeenten, grotendeels op aanvraag van conservators en beheerders van natuurgebieden.

De spits werd afgebeten op 5 april door een bezoek aan terreinen langs de Wedbeek-Puttenbeek te Merchtem (Paddebroeken, d4-53-11). Samen met Alain Decré en Hedwig Ghekiere van afdeling Merchtem trotseerden we het nog gure weer, maar we werden beloond door prachtige lentebloeiers. Een eerste loofbosje bevatte in onderbegroeiing tamelijk wat ruigtekruiden zoals Koninginnekruid en Moerasspirea, maar ook Echte koekoeksbloem, Kruipend zenegroen en Gevleugeld hertshooi. In het grotere Paardebos, langs de beek, troffen we overvloedig Verspreidbladig goudveil aan, vergezeld van Bosanemoon, Wilde hyacint en Muskuskruid. Verderop in het bos werd ons enthousiasme nog aangewakkerd door o.a. Eenbes en Grote keverorchis, die hun eerste blaadjes ontvouwden. In vochtige delen van het bos overheersten Gewone dotterbloem, samen met Gele lis, Echte valeriaan en Witte waterkers.

Op 12 juli bezochten we hetzelfde gebied opnieuw, samen met Else Demeulenaere van Natuurpunt Beheer (planning). Ditmaal spendeerden we meer tijd aan de graslanden, die tamelijk soortenrijk bleken. In de vochtige delen troffen we o.a. Zomprus en Veldrus, Bosbies, Groot moerasschem, Geknikte vossestaart, Moeraswalstro en Moerasmuur. Een vroegere maïsakker (de stoppel stond er nog in) bevatte Hoog struisgras, en wat hogerop in het grasland bloeide Ruig klokje, waarschijnlijk meegekomen met van de beekkant aangevoerde grond. In een naburig kilometerhok (d4-43-33) bezochten we ook een bosje dat op de aankooplijst van afdeling Merchtem stond, en waar vroeger een waterkerskwekerij gestaan had. Er groeide Witte waterkers, uiteraard, maar ook Gewone dotterbloem, Gevleugeld helmkruid en Moerasstrepzaad. Alle inventarisatiegegevens die we in dit gebied verzamelden, dienden onmiddellijk voor het opstellen van het erkenningsdossier.

Een tweede gebied dat we bezochten, op 26 april, was het Velaertbos te Meise, of liever de uitbreidingszone ervan langs de Birrebeek (d4-45-35). Tevergeefs hebben we, samen met conservator Frank Vermoesen, aan de kerk van Nieuwenrode gewacht op leden van het FON, die samen met ons de inventarisatie zouden uitvoeren (achteraf bleek dat ze aan de kerk van een naburige gemeente stonden). Dus trokken we maar naar het Velaertbos, waar we die dag drie percelen inventariseerden. Dit bos is interessant omdat het deels gelegen is op zandige Tertiaire opduikingen, en er daar kalkmijdende soorten voorkomen zoals Dubbelloof, terwijl het westelijke deel van het bos op meer lemige bodems staat. Het is dat laatste deel dat we die dag bezochten, en in sommige bospercelen overheerste Daslook zeer sterk in de onderbegroeiing, zodat er niets anders meer groeide. Op andere plaatsen bloeiden Muskuskruid, Speenkruid, Slanke sleutelbloem, Gevlekte aronskelk en Gewone salomonszegel, en op enkele plaatsen Gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*). Op 1 mei verkenden Paul Van Elewijck en ik andere percelen, waar we o.a. Heelkruid vonden. Op 26 juli bezochten we nogmaals andere percelen met de plantenwerkgroep. Dicht bij het bos troffen we een belangrijke populatie Aardaker aan, en bij een poel Kluwenzuring, Blaartrekkende boterbloem, en Grote waterweegbree, maar ook Reuzenbalsemien. In het bos zelf, waar Zwarte els en wilgen domineerden, Gelderse roos, Heksenkruid, Ruig klokje, Ruwe smele, Rode komoelje, Eenbes...

Op 10 mei en op 9 augustus bezochten we kilometerhok d4-56-21 aan de Verbrande Brug (Grimbergen). Het bestaat voornamelijk uit agrarisch gebied ten noorden van de Maalbeek en uit bebouwd gebied en industrieterreinen in het zuiden. De

Maalbeek zelf was de moeite niet waard, want het water is sterk vervuild en de oevers zijn rechtgetrokken op die plaats. In totaal werden 214 plantensoorten gevonden, waaronder Vroege haver, Stomp kweldergras, Vreemde ereprijs, Kleverig kruiskruid, Kleine leeuwenbek, maar ook de aandachtsoort Rankende duivekervel, bloeiend in de rand van landbouwpercelen. In bemen langs industrieterreinen stonden verder Aardaker (*Lathyrus tuberosus*) en Bont kroonkruid (*Securigera varia*).

In de namiddag van 24 mei bezochten we het gebied De Marselaer te Malderen, samen met Eric Daeleman (afdeling Londerzeel). Ditmaal waren Eric Molenaar en Steven Keteleer van het FON er ook bij; ze hadden in de voormiddag al een perceel bezocht, en samen inventariseerden we nog enkele percelen (zie verslag E. Molenaar in vorige Nieuwsbrief). In Malderen bezocht de werkgroep op 23 augustus een bos en een weide in de buurt van het Groenhof, weeral in het gezelschap van Eric Daeleman. Het bos leed duidelijk onder de droogte die dit jaar overal heerste: de meeste planten in de (rijke) onderbegroeiing lagen er slap of zelfs verwelkt bij. Zelfs in de drooggevallen sloten lagen wegwijnende planten, zoals Moeraswalstro. De weide lag er wat frisser bij, en bevatte tamelijk wat plantensoorten, o.a. Reukgras en Kamgras, Tweerijige zegge, Hazenzegge, Ruige Zegge, Egelboterbloem, Zompvergeet-me-nietje, Grasmuur en Watemuur, Moerasrolklaver, Zilverschoon, Getand vlotgras en Gewone wederik. Later op het jaar slaagde afdeling Londerzeel erin om deze weide aan te kopen, overigens samen met een groot aantal andere percelen.

Heel de zomer lang hebben we kunnen genieten van het prachtig zonnige weer, of moet ik zeggen puffen en afzien door de verzengende hitte. Heel de zomer, behalve dan de voormiddag van zaterdag 14 juni, toen we het Tangebeekbos in Vilvoorde gingen inventariseren. Bij onze aankomst was de lucht loodgrijs en het duurde niet lang of het begon te gieten. Onversaagd trokken we toch het bos in, waar het donker was als in de schemering. Bij de parking herinnerde de aanwezigheid van Brandpastinaak ons aan de naburige Ring; in het bos zelf, dat eigendom is van Bos & Groen, noteerden we Brede wespenorchis, Heelblaadjes, Hondsdraf, Dolle kervel, Kruidend zenegroen, Bosandoorn, Bloedzuring, Boszegge, enz. Na twee uur goot het nog steeds, en we begonnen drijfnat te worden ondanks onze regenkleedij. Dit werd zelfs ons teveel, en we bliezen de aftocht. We bezochten het bos een tweede maal op 13 september. Het bestaat voornamelijk uit gemengd loofbos, met in sommige delen beuk en in andere eik, en in de vochtigste delen wilgen, elzen en es. Hoewel in onderbegroeiing veel netels voorkomen, vonden we er Muskuskruid, en op de vochtigste plekken Moerasstreepzaad, Kleine waterreppe en Gewone dotterbloem. Verder ook Schijnaardbei, en in de bloemenrijke bemen voor het bos Brede lathyrus.

Tenslotte bezochten we op 27 juni een kilometerhok te Hofstade (d4-48-11), dat voornamelijk agrarisch is, maar doorkruist wordt door de Barebeek en door de Zenne, evenals door een spoorweg. Bijgevolg troffen we er redelijk wat adventieven aan, en soorten van ruigten en wegbermen. We streepten ondermeer Hongaarse raket, Wouw en Wilde reseda, Kleine teunisbloem, Grijskruid, Kleine en Liggende klaver, Noorse ganzerik, Gewone agrimonie. In een droogvallende plas naast de weg groeiden Egelboterbloem en Goudzuring, en langs de spoorweg woekerde Groot warkruid op Grote Brandnetel.

Kalender plantenwerkgroep Noordwest-Brabant 2004

Anne Ronse

Contactpersoon: Anne Ronse, tel. 02 269 66 80

zaterdag 3 april: Malderen, Winterpoel; afspraak: 13h30, kerk van Malderen (Londerzeel).

zaterdag 24 april: Vilvoorde Tangebeekvallei, d4-56-41; afspraak 13h30, Vilvoordsesteenweg op grens van Grimbergen en Vilvoorde, ter hoogte van pralines Ardelis.

zondag 9 mei (gans de dag!): Hechtel-Eksel, Dommelvallei; afspraak 8h30, Sint Annalaan/ Hellebeekstraat, bij oprit Grimbergen van de Ring (afrit nr 7). Picnic meebrengen voor 's middags.

zaterdag 22 mei: Meise, Velaertbos; afspraak 13h30 aan Ijsfabriek, hoek van Broekstraat en Wandelstraat.

donderdag 3 juni: Wolvertem, Beemden; afspraak 19h aan sportzaal De Sportschuur, Driesstraat te Wolvertem.

zaterdag 12 juni: Vilvoorde, Knijfvallei ; afspraak 13h30 aan het "Huis van de toekomst (Living tomorrow)", Streekbaan, Vilvoorde.

donderdag 17 juni: Mechelen, De Battelaer; afspraak 19h aan parking van winkel Covee, Gentsesesteenweg (baan Mechelen-Willebroek).

zaterdag 26 juni: Zemst, Womelaar, d4-37-33; afspraak 13h30 aan de kerk van Zemst-Laar.

zaterdag 31 juli: Asse, Wolfrot, e4-13-12; afspraak 13h30 aan de kerk van Kobbegem.

zaterdag 14 augustus: Malderen Winterpoel; afspraak 13h30 aan de kerk van Malderen.

zaterdag 28 augustus: bomputten Vilvoorde/Zemst; afspraak 13h30 aan de kerk van Houtem.

zaterdag 11 september: Mechelen, De Battelaer; afspraak om 13h30 aan parking van winkel Covee, Gentsesesteenweg (baan Mechelen-Willebroek).

zaterdag 25 september: Hamme, Merchtem, d4-54-34; afspraak 13h30 aan de kerk van Ossel.

Opmerking: Regenkledij en laarzen zijn aanbevolen

Botanische opnamen in de Condroz 5 maart 2003

Erik Molenaar

Deelnemers :

Kris Simons (Gids), Erik Molenaar (nota's en verslag), Geert Andries, Wim Strecker, Romain Vanzeir, Mieke Bens, Mia Schrooten, Rudy Van Loock, Laetitia Janseune, Sarah De Graeve, Steven Keteleer, Piet Coninx.

Le Poteau

Han sur Lesse j6-24-41

Bos en velden in de kalkstreek (Lessevallei) en boshelling

Reeds in de wegkanten voor we het plateau bereiken zien we prachtige planten, zoals Doorgroeiende boerenkers, Tripmadam, Voorjaarszegge, Blauwgras en Grote centaurie.

In de bossen en struwelen herkennen we Prachtklokje, Mannetjesorchis, Geel vingerhoedskruid, Purperorchis, Grote keverorchis, Aardbeiganzerik en Ruig hertshooi.

Alliaria petiolata - Look-zonder-look
Arum maculatum - Gevlekte aronskelk
Asplenium trichomanes - Steenbreekvaren
Brachypodium pinnatum - Gevinde kortsteel
Campanula persicifolia - Prachtklokje
Carex caryophylla - Voorjaarszegge
Carex digitata - Vingerzegge
Carex flacca - Zeegroene zegge
Centaurea montana - Bergcentaurie
Centaurea scabiosa - Grote centaurie
Clematis vitalba - Bosrank
Cornus mas - Gele komoelje
Digitalis lutea - Geel vingerhoedskruid
Echium vulgare - Slangekruid
Euonymus europaeus - Wilde kardinaalsmuts
Euphorbia amygdaloides - Amandelwolfsmelk
Fragaria vesca - Bosaardbei
Helleborus foetidus - Stinkend nieskruid
Hippocrepis comosa - Gewone paardenhoeftklaver
Hypericum hirsutum - Ruig hertshooi
Juncus inflexus - Zeegroene rus
Knautia arvensis - Beemd-kroon
Ligustrum vulgare - Wilde liguster
Listera ovata - Grote keverorchis
Lonicera peridymenum - Wilde kamperfoelie
Mycelis muralis - Muursla
Myosotis sylvatica - Bosvergeet-mij-nietje

Narcissus pseudonarcissus - Wilde nardis
Narcissus pseudonarcissus subsp. pseudonarcissus
Orchis mascula - Mannetjesorchis
Orchis purpurea - Bruine orchis
Picris hieracioides - Echt bitterkruid
Plantago media - Ruige weegbree
Polypodium vulgare - Eikvaren
Potentilla neumanniana - Voorjaarsganzerik
Potentilla reptans - Vijfvingerkruid
Potentilla sterilis - Aardbeiganzerik
Rosa rubiginosa - Egelantier
Sanguisorba minor - Kleine pimpemel
Securigera varia - Bont kroonkruid
Sedum album - Wit vetkruid
Sedum rupestre - Tripmadam
Senecio erucifolius - Viltig kruiskruid
Sesleria caerulea - Blauwgras
Silene vulgaris - Blaassilene
Stellaria holostea - Grote muur
Teucrium chamaedrys - Echte gamander
Thlaspi perfoliatum - Doorgroeiende boerenkers
Thymus vulgaris - Echte tijm
Tragopogon pratensis - Gele morgenster
Tussilago farfara - Klein hoefblad
Veronica arvensis - Veldereprijs
Viburnum lantana - Wollige sneeuwbal
Viola hirta - Ruig viooltje

Ruisseau de la Planche

Han sur Lesse j6-24-43

alluviaal bos en beek

Bij de afdaling van het plateau bereiken we een beek, waar langs een bronbos ontwikkelt met veel Daslook, Vingerhelmbloem, Gulden boterbloem, Paarbladig goudveil en Bosmuur. We zagen er nog heel wat Kleine kaardenbol, Adderwortel, Kleine watereppe en Dotterbloem. Na enig aarzelen moeten we toch besluiten dat de Valeriaan in de kwelzone Echte is, en geen Kleine.

Ajuga reptans - Kruiwend zenegroen
Allium ursinum - Daslook
Anemone nemorosa - Bosanemoon
Berula erecta - Kleine watereppe
Brachypodium sylvaticum - Boskortsteel
Caltha palustris - Dotterbloem
Chrysosplenium oppositifolium - Paarbladig
 goudveil
Colchicum autumnale - Herfsttijloos
Corydalis solida - Vingerhelmbloem
Crataegus laevigata - Tweestijlige meidoorn
Dipsacus pilosus - Kleine kaardenbol
Geum urbanum - Geel nagelkruid
Lamium galeobdolon - Gele dovenetel
Lamium galeobdolon subsp. montanum

Milium effusum - Bosgierstgras
Narcissus pseudonarcissus - Wilde nardis
Narcissus pseudonarcissus subsp.
pseudonarcissus
Polygonum bistorta - Adderwortel
Ranunculus auricomus - Gulden boterbloem
Ribes rubrum - Aalbes
Stellaria nemorum - Bosmuur
Valeriana repens - Echte valeriaan
Veronica beccabunga - Beekpunge
Veronica hederifolia - Klimopereprijs
Veronica hederifolia subsp. lucorum
Viburnum opulus - Gelderse roos
Viscum album - Maretak

Furfooz

h5-58-34 Parc National de Furfooz

Kalkrotsen en ravijnbos, Lesse.

Bezoekers moesten wel betalen om binnen te gaan.

Langs de Lesse loopt een smal alluviaal bos, met o.a. Gele monnikskap, Gele anemoon, Vingerhelmbloem en Bosgeelster. De hellingen staan vol Amandelwolfsmelk en Bosbingelkruid. Hoger op staat het Donkersporig bosvioltje, Springzaadveldkers en Ruig klokje. Op de geërodeerde kalkrotsen groeit volop Tongvaren, Stijve naaldvaren en Vingerzegge. Op het kalkplateau groeiden nog Jeneverbes, Schubvaren, Zandhoornbloem, Schapegras, Kandelaartje en Tengere veldmuur. Op een oude muur was Stijf hardgras nog te herkennen. Voorts noteerden we Geel zonneroosje, Kogellook, Duinroosje en Mantelanjer. Op de rotsen groeiden Steenbreekvaren, Rozetsteenkers, Damastbloem en zelfs Hongaarse raket.

Aconitum lycoctonum subsp. vulparia - Gele
 monnikskap.
Adoxa moschatellina - Musku skruid
Allium sphaerocephalon - Kogellook
Allium ursinum - Daslook
Anemone nemorosa - Bosanemoon
Anemone ranunculoides - Gele anemoon
Arum maculatum - Gevlekte aronskelk
Asplenium ruta-muraria - Muurvaren
Asplenium scolopendrium - Tongvaren
Asplenium trichomanes - Steenbreekvaren
Biscutella laevigata subsp. varia - Bilkruid
Brachypodium pinnatum - Gevinde kortsteel
Brachypodium sylvaticum - Boskortsteel
Campanula persicifolia - Prachtklokje
Campanula trachelium - Ruig klokje
Cardamine impatiens - Springzaadveldkers
Cardaminopsis arenosa - Rozetsteenkers
Cardaminopsis arenosa subsp. borbasii
Carex caryophylla - Voorjaarszegge
Carex digitata - Vingerzegge
Carex flacca - Zeegroene zegge
Carex sylvatica - Boszegge
Carpinus betulus - Haagbeuk

Cerastium semidecandrum - Zandhoornbloem
Ceterach officinarum - Schubvaren
Chrysosplenium altemifolium - Verspreidbladig
 goudveil
Cornus mas - Gele kornoelje
Corydalis solida - Vingerhelmbloem
Corylus avellana - Hazelaar
Catapodium rigidum - Stijf hardgras
Erophila verna - Vroegeling
Erophila verna subsp. verna
Euonymus europaeus - Wilde kardinaalsmuts
Euphorbia amygdaloides - Amandelwolfsmelk
Festuca ovina - Schapegras
Gagea lutea - Bosgeelster
Geum urbanum - Geel nagelkruid
Hedera helix - Klimop
Helianthemum nummularium - Geel
 zonneroosje
Helleborus foetidus - Stinkend nieskruid
Hesperis matronalis - Damastbloem
Hieracium murorum - Muurhavikskruid
Hippocrepis comosa - Gewone
 paardenhoeftklaver
Hypericum hirsutum - Ruig hertshooi

Juniperus communis - Jeneverbes
Lactuca perennis - Blauwe sla
Lathraea squamaria - Bleke schubwortel
Lunaria rediviva - Wilde judaspenning
Melica nutans - Knikkend parelgras
Mercurialis perennis - Bosbingelkruid
Milium effusum - Bosgierstgras
Minuartia hybrida - Tengere veldmuur
Moehringia trinervia - Dienerfmuur
Mycelis muralis - Muursla
Oxalis acetosella - Witte klaverzuring
Petrorhagia prolifera - Mantelanjer
Phyteuma spicatum - Witte rapunzel
Plantago media - Ruige weegbree
Polygonatum multiflorum - Gewone salomonszegel
Polygonum bistorta - Adderwortel
Polypodium vulgare - Eikvaren
Polystichum aculeatum - Stijve naaldvaren
Potentilla neumanniana - Voorjaarsganzerik
Potentilla sterilis - Aardbeiganzerik
Primula veris - Gulden sleutelbloem
Prunus spinosa - Sleedoom
Quercus robur - Zomereik

Ranunculus auricomus - Gulden boterbloem
Ranunculus ficaria - Speenkruid
Ribes rubrum - Aalbes
Ribes uva-crispa - Kruisbes
Rosa pimpinellifolia - Duinroosje
Sanguisorba minor - Kleine pimpemel
Saxifraga tridactylites - Kandelaartje
Sedum album - Wit vetkruid
Sedum rupestre - Tripmadam
Seseli libanotis - Hertswortel
Sesleria caerulea - Blauwgras
Silene vulgaris - Blaassilene
Sisymbrium altissimum - Hongaarse raket
Stachys sylvatica - Bosandoom
Thymus vulgaris - Echte tijm
Tragopogon pratensis - Gele morgenster
Valeriana repens - Echte valeriaan
Veronica hederifolia - Klimopereprijs
Veronica hederifolia subsp. lucorum
Viburnum lantana - Wollige sneeuwbal
Vicia sepium - Heggenwikke
Viola reichenbachiana - Donkersporig bosviooltje

Slot

Veel Vlaamse floristen hebben hun hart in dit prachtige landschap verloren. Vooral de grote soortenrijkdom blijft iedereen verbazen. Het was zeer vroeg in het seizoen, maar toch waren er zaken uitgebloeid, zoals Wilde narcis.

Botanische opnamen in het Silsombos te Nederokkerzeel, 12 april 2003

Erik Molenaar

Deelnemers :

Erik Molenaar (verslag, nota's), Nico Wismantel, Walter De Graeve, Toon David (gids), Wim Strecker, Steven Keteleer, Laetitia Janseune, Karine Molein.

Plaats van afspraak is de kerk van Nederokkerzeel van waaruit we het Silsombos (IFBL hokken d5-51-43 en e5-11-21) verkenden.

Bos van Meeus.

Toon brengt ons naar wat hij als natuurgids het mooiste vindt : het Hakboutbos met Es, Boswilg en Hazelaar. Het populierenbos is in omvorming naar natuurgetrouw bos. Het is er rijk aan Klei-vedemos en Rondbladig boogsterremos en de epiphyten Gewone haamuts en Broedknop-haamuts.

De voorjaarsflora is uitbundig, met in de kruidlaag o.a. Aardbeiganzerik, Slanke sleutelbloem, Groot heksenkruid, Bosanemoon, Daslook, Gevlekte aronskelk, Gewoon barbarakruid, Sneeuwkllokje, Reuzenzwenkgras, Gele dovenetel, Eenbes, Bloedzuring, Gewone vogelmelk en Bleeksporig bosviooltje. In het vochtige deel neemt Schietwilg een belangrijke plaats in. Misschien toch wel belangrijk om deze prachtige boom niet steeds te verminken omwille van de historische gebruiken. Een

schietwilg wordt enorm groot, is veel natuurlijker dan populier en wordt makkelijk meer dan een eeuw oud. In de struiklaag treffen we ook Gelderse roos, Aalbes, Kruisbes, Vogelkers - de échte -, Sleedoorn, Wilde kamperfoelie en Gewone vier. In de plassen op het bospad en de sloten er langs noteren we o.a. Slanke waterkers, Waterviolier en Groot moerasschem. Een sterrenkroos wordt - ook nadien - niet op naam gebracht.

Nieuwe grote weide.

Hier is een weiland dat ooit beplant werd met Populier terug hersteld. Het wordt hooiland met nabegrazing in september. Een merkwaardig lenteaspect van russen met Moeraszegge en Slanke sleutelbloem ! Talrijke bosplanten hadden zich intussen reeds gevestigd, zoals Klimop, Bleeksporig bosviooltje, Ruwe iep, Bosandoorn, Geoord helmkruid, Beuk, Aardbeiganzerik en Vogelkers. Opvallend zijn ook Herfsttijloos, Boszegge, Reuzenzwenkgras, Daslook en Sneeuwkllokje. Aan de rand van het perceel waren vestigingen van hooilandsoorten als Margriet, Pinksterbloem en Rood zwenkgras. In het natte gedeelte van het perceel treedt Harig wilgenroosje, Heelblaadjes, Moeraszegge, Kantig hertschooi en Gele lis op de voorgrond. Er zijn nog resten van een Moerasspirea-ruigte.

Wissegat - Rietland

Na de middag nemen we een heel ander deel onder de loep. Er is veel kwel op dit verruigd perceel, waarvan Zwarte bes, Reuzenpaardenstaart, Bosbies en Dotterbloem getuigen.

Wissegat - Rietland, verbost deel

In het verboste deel nemen we nota van enkele bijkomende soorten, zoals Muskuskruid, Zwarte els en Bittere veldkers.

Broekhoven achter Leliebogaarden.

Ten laatste bezoeken we een privébos : een populierenbos met verlaten hakhout. We zien hier zeer waardevolle voorjaarsflora, waaronder Adderwortel, Reuzenpaardenstaart, Grote keverorchis, Eenbes en Boskortsteel. Een sierplant heeft zich hier al jaren gevestigd, te weten een Blauwe monnikskap – voluit *Aconitum napellus subsp. napellus var. giganteum*. Aansluitend bezien we nog een gekapt populierenbos in beheer van Natuurpunt. Hier konden geen bijkomende soorten worden gevonden.

Slot

Als we afscheid nemen van Toon, zien we in de verte nog een Maretak, die bij nader inzien in het eerste ifbl-hok groeit, nl. d5-51-43.

Overzichtslijst van de taxa

Taxon - Nederlandse namen

Brachythecium rutabulum - Gewoon dikkopmos
Fissidens taxifolius - Klei - vedemos
Orthotrichum affine - Gewone haamuts
Orthotrichum lyellii - Broedknop - haamuts
Plagiomnium affine - Rondbladig boogsterremos
Funaria hygrometrica - Krulmos

Marchantia polymorpha - Parapluutjesmos
Physcomitrium pyriforme - Gewoon knikkertjesmos
Acer pseudoplatanus - Gewone esdoorn
Aconitum napellus subsp. napellus var. giganteum - Blauwe monnikskap
Adoxa moschatellina - Muskuskruid
Aegopodium podagraria - Zevenblad
Agrostis stolonifera - Fioringras

Ajuga reptans - Kruiwend zenegroen
Alliaria petiolata - Look - zonder - look
Allium ursinum - Daslook
Allium vineale - Kraailook
Alnus glutinosa - Zwarte els
Alopecurus geniculatus - Geknikte vossenstaart
Alopecurus pratensis - Grote vossenstaart
Anemone nemorosa - Bosanemoon
Angelica sylvestris - Gewone engelwortel
Anthriscus sylvestris - Fluitenkruid
Apium nodiflorum - Groot moerasscherm
Arrhenatherum elatius - Glanshaver
Artemisia vulgaris - Bijvoet
Arum maculatum - Gevlekte aronskelk
Barbarea vulgaris - Gewoon barbarakruid
Betula pendula - Ruwe berk
Brachypodium sylvaticum - Boskortsteel
Callitriche - Sterrenkroos
Caltha palustris - Dotterbloem
Calystegia sepium - Haagwinde
Cardamine amara - Bittere veldkers
Cardamine flexuosa - Bosveldkers
Cardamine pratensis - Pinksterbloem
Cardamine pratensis subsp. picra - Pinksterbloem
Carex acutiformis - Moeraszegge
Carex cuprina - Valse voszegge
Carex flacca - Zeegroene zegge
Carex remota - IJle zegge
Carex riparia - Oeverzegge
Carex sylvatica - Boszegge
Centaurea subg. Jacea - Knoopkruid
Circaea lutetiana - Groot heksenkruid
Cirsium arvense - Akkerdistel
Cirsium oleraceum - Moesdistel
Cirsium palustre - Kale jonker
Cirsium vulgare - Speerdistel
Colchicum autumnale - Herfsttijloos
Cornus sanguinea - Rode kornoelje
Corylus avellana - Hazelaar
Crataegus monogyna - Eenstijlige meidoorn
Dactylis glomerata - Gewone kropaar
Dipsacus fullonum - Grote kaardenbol
Dryopteris dilatata - Brede stekelvaren
Epilobium angustifolium - Gewoon wilgenroosje
Epilobium hirsutum - Harig wilgenroosje
Epilobium parviflorum - Viltige basterdwederik
Equisetum telmateia - Reuzenpaardenstaart
Euonymus europaeus - Wilde kardinaalsmuts
Fagus sylvatica - Beuk
Festuca gigantea - Reuzenzwenkgras
Festuca rubra - Rood zwenkgras
Filipendula ulmaria - Moerasspirea
Fraxinus excelsior - Gewone es
Galanthus nivalis - Sneeuwlokje
Galium aparine - Kleefkruid
Geranium robertianum - Gewoon robertskruid
Geum urbanum - Geel nagelkruid
Glechoma hederacea - Hondsdraf
Glyceria fluitans - Mannagras
Hedera helix - Klimop
Heracleum sphondylium - Gewone berenklaauw
Holcus lanatus - Gestreepte witbol
Hottonia palustris - Waterviolier
Humulus lupulus - Hop
Hypericum dubium - Kantig hertshooi
Iris pseudacorus - Gele Iis
Juncus articulatus - Zomprus
Juncus effusus - Pitrus
Juncus inflexus - Zeegroene rus
Juncus tenuis - Tengere rus
Lamium album - Witte dovenetel
Lamium galeobdolon subsp. montanum - Gele dovenetel
Lapsana communis - Akkerkool
Lemna minor - Klein kroos
Leucanthemum vulgare - Margriet
Listera ovata - Grote keverorchis
Lolium perenne - Engels raaigras
Lonicera peridymenum - Wilde kamperfoelie
Lychnis flos-cuculi - Echte koekoeksbloem
Lysimachia nummularia - Penningkruid
Lythrum salicaria - Grote kattenstaart
Melilotus albus - Witte honingklaver
Mentha aquatica - Watermunt
Mercurialis perennis - Bosbingelkruid
Nasturtium microphyllum - Slanke waterkers
Omithogalum umbellatum - Gewone vogelmelk
Paris quadrifolia - Eenbes
Phalaris arundinacea - Rietgras
Phragmites australis - Riet
Pimpinella magna L. - Grote bevernel
Pimpinella major - Grote bevernel
Plantago major - Grote weegbree
Poa annua - Straatgras
Poa trivialis - Ruw beemdgras
Polygonatum multiflorum - Gewone salomonszegel
Polygonum bistorta - Adderwortel
Populus tremula - Ratelpopulier
Potentilla sterilis - Aardbeiganzerik
Primula elatior - Slanke sleutelbloem
Prunus avium - Zoete kers
Prunus padus - Vogelkers
Prunus spinosa - Sleedoom
Pulicaria dysenterica - Heelblaadjes
Quercus robur - Zomereik
Ranunculus ficaria - Speenkruid
Ranunculus flammula - Egelboterbloem
Ranunculus repens - Kruiwende boterbloem
Ranunculus sceleratus - Blaartrekkende boterbloem
Ranunculus trichophyllus - Kleine waterranonkel
Ribes nigrum - Zwarte bes
Ribes rubrum - Aalbes
Ribes uva-crispa - Kruisbes
Rubus caesius - Dauwbraam

Rubus sectie Rubus - Braam
Rumex acetosa - Veldzuring
Rumex crispus - Krulzuring
Rumex obtusifolius - Ridderzuring
Rumex sanguineus - Bloedzuring
Salix alba - Schietwilg
Salix caprea - Boswilg
Sambucus nigra - Gewone vier
Saxifraga granulata - Knolsteenbreek
Scirpus sylvaticus - Bosbies
Scrophularia auriculata - Geoord helmkruid
Senecio jacobaea - Jakobskruid
Silene dioica - Dagkoekoeksbloem
Solanum dulcamara - Bitterzoet
Solidago gigantea - Late guldenroede
Stachys sylvatica - Bosandoorn

Symphytum officinale - Gewone smeerwortel
Taraxacum sectie Subvulgaria - Gewone
paardebloem
Trifolium repens - Witte klaver
Tussilago farfara - Klein hoefblad
Typha latifolia - Grote lisdodde
Ulmus glabra - Ruwe iep
Urtica dioica - Grote brandnetel
Valeriana repens - Echte valeriaan
Veronica beccabunga - Beekpunge
Veronica hederifolia subsp. lucorum -
Klimopereprijs
Viburnum opulus - Gelderse roos
Vicia sepium - Heggenwikke
Viola riviniana - Bleeksporig bosviooltje
Viscum album - Maretak

Botanische opnamen in de Strijbeekse vallei te Strijbeek (Nederland) en Meerle op 13 april 2003

Erik Molenaar

Deelnemers :

Erik Molenaar (nota's en verslag), Nico Wismantel, Wim Strecker, Chris Buter (Gids), Hans de Bruyn, Cor Ruinard, Adrie Gladinnes, Wim Strecker, Steven Keteleer, Leo Andriessen, Cedile Nagels, Juul Slembrouck, Chris Van Lommel, Eric Vermeiren.

We bezoeken de hokken a5-45-41 en a5-45-43.

Goudberg

We noteren 37 taxa - zonder de mossen – in dit natte bos. Voorts betreft het veelal permanente verlandingsvegetaties en matig bemeste graslanden op natte grond. Echte koekoeksbloem, Watermunt, Hoge cyperzegge, Lidrus, Moerasspirea, Egelskop en Eikvaren worden aan de Belgische kant niet terug gezien. Bovendien was het bronkarakter hier meer uitgesproken, het natuurlijk karakter duidelijker en de populaties met Kleine valeriaan beter ontwikkeld. Leo Andriessen wordt hierbij nog eens bedankt voor zijn feilloos oog en zijn duidelijke uitleg over de kenmerken van deze laatste soort.

Elsakker

In dit verruigde bos is het aandeel kwel verspreid maar evenzeer aanwezig, getuige hiervan zijn 46 taxa en 1 florist die in een trilveen belandt waarna hij kletsnat de groep uit het oog verliest. Hier noteren we ook een groter deel uit bossen op matig voedselarme, vochtige tot droge, zure grond. Ook meer soorten van kalkame, zure laagveenmoerassen, zoals Snavelzegge en Moeraswalstro alsook Moerasviooltje, Moerasstruisgras en Melkeppe.

Slot

Een prachtige en interessante vallei, met talloze gevaren en – uiteraard – problemen, die hun oorsprong vinden in verdroging en de zwaar bemeste omgeving.

Een volledige soortenlijst van deze excursie is op aanvraag verkrijgbaar bij Natuurpunt Studie of bij de auteur.

**Botanische opnamen in de Dune du Perroquet –
Bray Dunes 21 juni 2003**

Erik Molenaar

Deelnemers : Geert Andries (gids), Erik Molenaar (nota's en verslag), Kris Simons, Elisabete Dias Da Costa, Rudy Van Look, Mieke Bens, Steven Keteleer

Het gezelschap vertrekt om 7 uur aan de kerk van Berchem om tegen 9.15h aan de parking op de kustdijk te Braydunes de excursie te beginnen. We bevinden ons die dag grosso modo in IFBL-hok c0-55-44. Het is een hete dag.

In dit verslag zijn ook enkele opmerkingen van Marc Leten opgenomen. De cursieve tekst komt uit briefwisseling over de duinsoorten die we er vonden en fotografeerden. Zeer leerzaam!

Dune du Perroquet te Bray Dunes ligt in de Westhoek, net over de grens met De Panne, waar het een groot geheel vormt met het duincomplex in de Westhoek en nog zuidelijker gelegen kustreservaten. De gebieden worden beheerd door de Franse overheid, Conservatoire du Littoral

Het duinmassief geeft net als De Westhoek uit op het strand. Een 'bewegwijzerd' pad brengt de bezoeker door het hele gebied. Er ligt een enorme camping in het gebied, die een contact met de Belgische kant niet makkelijk maakt. Deze vermoeiende tocht heeft er toe geleid dat de nota's nogal beknopt zijn.

Strand en zeereep

Blauwe zeedistel, Zeewolfsmelk, Duinzwenkgras, Zeepostelein. Helm, Zeeraket, Zeewinde, Zeekool, Strandkweek, Zandhaver, Loogkruid en Smal vieszaad.

Duingraslanden kalkrijk

De echt typische soorten waren Duindravik, Zanddodengras, Duinfakkelgras, Walstrobremraap op Geel walstro, Grote tijm, Steenhoombloem, Duinviooltje, Dicht langbaardgras, Kruidend stalkruid en Kleine bevernel. Altijd heerlijk om terug te zien zijn Kegelsilene, Ruwe klaver, Lathyruswikke en Klein timoteegras.

Zonder ergens een vaste plek te hebben dwalen Scherpe fijnstraal en Bleke morgenster ook in andere biotopen rond.

Marc Leeten schrijft ons hier over het volgende:

Die soort - Bleke morgenster - is eigenlijk (zeer) algemeen in de hele duinstreek van Duinkerke tot Nieuwpoort en ook in de omgeving van Heist/Zeebrugge. Het is allicht een neofiet die vermoedelijk in de eerste helft van de jaren negentig is opgedoken, mogelijk via de havengebieden van Duinkerke en Zeebrugge. Uit de aangrenzende Zeeuws-Vlaamse duinen is zij nochtans al meerdere decennia bekend en er is zelfs zeer oud herbariummateriaal in GENT uit de eerste helft van de 19e eeuw (voorzover betrouwbaar natuurlijk). De soort groeit er zowel in volledig natuurlijke helm- en zelfs zeereepvegetaties als in alle mogelijke ruderaal begroeiingen.

Vermeldenswaard is natuurlijk ook dat de Antwerpse Haven er de afgelopen jaren mee volstond.

Ontkalkte duinen

Zeldzaam maar toch aanwezig zijn uitgeloopte zanden op hellingen, grotendeels vermost, met Schemhavikskruid, Glad parelzaad, Kruiwilg en zelfs Buntgras

Duinpannen.

We kunnen enkele zeer mooie natte plaatsen onderzoeken met Zomerbitterling, Strandduizendguldenkruid, Fraai duizendguldenkruid, Borstelbies, Sierlijke vetmuur en Waterpunge. De gemaaide percelen hier - Graslanden op natte grond - vormen gordels rond de plassen met Herfsttijloos, Bosorchis. Voorts in de laagveenmoerassen : Drienerve zegge, Ruw walstro, Watermunt, Gewone waternavel, Vleeskleurige orchis, Moeraswespeorchis, grote vegetaties met Padderus, Parnassia en hier en daar Hoge cyperzegge en Oeverzegge.

Uit de briefwisseling met Marc Leeten:

Die Vleeskleurige orchis lijkt mij een vrij typische duinvalleivorm van die soort. Wij noemen dat normaal de var. lobelii, in navolging van de Nederlanders. Een enkele keer wordt ook de klassieke vorm gevonden in hetzelfde milieu en dan is het verschil zeer duidelijk : veel hoger en donkerder bloemen.

In het hoger kalkrijk zand vinden we een prachtige gemeenschap met Kalkbedstro, Geel zonneroosje en Liggend bergglas. Ook veel Zachte haver en Driedistel.

Duinstruweel

Op niet gemaaide en dichtgegroeide plaatsen – nergens was echt bos – ontwikkelen de doornstruwelen met Heggenrank, Bosrank, Eenstijlige meidoorn, Sleedoorn, Wegedoorn, Wilde liguster Kruisbes, Hondсроos en vooral Egelantier.

Vermeldenswaard zijn ook Torenkruid, steeds meer Kleine ruit, Donderkruid, Grote keverorchis, Eikvaren en Boksdooorn

In de ruigten :bloeide de prachtige Gewone ossentong in gezelschap van o.a. Middelste teunisbloem, Grote teunisbloem, Dubbelkelk, Zeepkruid, Bermooievaarsbek en Brede lathyrus.

Slot

Gezien de Franse Westhoekduinen goed toegankelijk zijn is een onaangekondigd bezoek er altijd mogelijk. Wie de Belgische graslanden wil leren kennen neemt best contact op met de natuurwachter aldaar.

Overzichtslijst van de taxa

Acer pseudoplatanus - Gewone esdoorn
Achillea millefolium - Gewoon duizendblad
Allium vineale - Kraailook
Ammophila arenaria - Helm
Anchusa arvensis - Kromhals
Anchusa officinalis - Gewone ossentong
Anthriscus caucalis - Fijne kervel
Arabis glabra - Torenkruid
Arenaria serpyllifolia - Zandmuur
Arrhenatherum elatius - Glanshaver
Asparagus officinalis - Asperge

Asperula cynanchica - Kalkbedstro
Avenula pubescens - Zachte haver
Blackstonia perfoliata - Zomerbitterling
Briza media - Bevertjes
Bromus hordeaceus - Zachte dravik
Bromus sterilis - IJle dravik
Bromus tectorum - Zwenkdravik
Bromus thominei - Duindravik
Bryonia dioica - Heggenrank
Cakile maritima - Zeeraket
Calamagrostis epigejos - Gewoon struisriet

Calystegia sepium - Haagwinde
Calystegia soldanella - Zeewinde
Carex arenaria - Zandzegge
Carex flacca - Zeegroene zegge
Carex pseudocyperus - Hoge cyperzegge
Carex riparia - Oeverzegge
Carex trinervis - Drienerige zegge
Carex viridula var. pulchella - Dwergzegge
Carlina vulgaris - Driedistel
Centaurium erythraea - Echt
 duizendguldenkruid
Centaurium littorale -
 Strandduizendguldenkruid
Centaurium pulchellum - Fraai
 duizendguldenkruid
Cerastium dubium - Kleverige hoornbloem
Cerastium fontanum - Gewone hoornbloem
Cerastium fontanum subsp. glabrescens -
 Gewone hoornbloem
Cerastium glomeratum - Kluwenhoornbloem
Cerastium pumilum - Steenhoornbloem
Cerastium semidecandrum - Zandhoornbloem
Cerastium tomentosum - Viltige hoornbloem
Clematis vitalba - Bosrank
Colchicum autumnale - Herfsttijloos
Corispermum leptopterum - Smal vieszaad
Corynephorus canescens - Buntgras
Crambe maritima - Zeekool
Crataegus monogyna - Eenstijlige meidoorn
Crepis capillaris - Klein streepzaad
Cynoglossum officinale - Veldhondstong
Dactylorhiza fuchsii - Bosorchis
Dactylorhiza incarnata - Vleeskleurige orchis
Diplotaxis tenuifolia - Grote zandkool
Dryopteris filix - mas - Mannetjesvaren
Echium vulgare - Slangekruid
Elymus athericus - Strandkweek
Elymus repens - Kweek
Epilobium ciliatum - Bekierde basterdwederik
Epilobium hirsutum - Harig wilgenroosje
Epilobium parviflorum - Viltige basterdwederik
Epipactis helleborine - Brede wespeorchis
Epipactis palustris - Moeraswespeorchis
Erigeron acer - Scherpe fijnstraal
Erigeron annuus - *
Erodium cicutarium subsp. dunense -
 Duinreigersbek
Eryngium maritimum - Blauwe zeedistel
Eupatorium cannabinum - Koninginnenkruid
Euphorbia paralias - Zeewolfsmelk
Euphrasia tetraquetra - Vierrijige ogentroost
Festuca juncifolia - Duinzwenkgras
Galium mollugo - Glad walstro
Galium uliginosum - Ruw walstro
Galium verum - Geel walstro
Geranium molle - Zachte ooievaarsbek
Geranium pyrenaicum - Bermoeevaarsbek
Geum urbanum - Geel nagelkruid
Helianthemum nummularium - Geel
 zonneroosje
Hieracium pilosella - Muizenoor
Hieracium umbellatum - Schermhavikskruid
Holcus lanatus - Gestreepte witbol
Honckenya peploides - Zeepostelein
Hydrocotyle vulgaris - Gewone waternavel
Hypochoeris radicata - Gewoon biggekruid
Inula conyzae - Donderkruid
Juncus articulatus - Zomprus
Juncus subnodulosus - Padderus
Koeleria albescens - Duinfakkelgras
Lathyrus latifolius - Brede lathyrus
Lathyrus pratensis - Veldlathyrus
Leontodon autumnalis - Vertakte leeuwentand
Leontodon saxatilis - Kleine leeuwentand
Leymus arenarius - Zandhaver
Ligustrum vulgare - Wilde liguster
Linaria vulgaris - Vlasbekje
Linum catharticum - Geelhartje
Listera ovata - Grote keverorchis
Lithospermum officinale - Glad parelzaad
Lolium perenne - Engels raaigras
Lycium barbarum - Boksdooom
Lysimachia nummularia - Penningkruid
Lysimachia vulgaris - Grote wederik
Lythrum salicaria - Grote kattenstaart
Malus sylvestris - Appel (Wilde en Eetappel)
Medicago lupulina - Hopklaver
Melilotus albus - Witte honingklaver
Melilotus officinalis - Citroengele honingklaver
Mentha aquatica - Watermunt
Myosotis cespitosa - Zompvergeet - mij - nietje
Oenothera biennis - Middelste teunisbloem
Oenothera glazioviana - Grote teunisbloem
Ononis repens - Kruipend stakruid
Orobanche caryophyllacea - Walstrobremraap
Parnassia palustris - Pamassia
Pastinaca sativa - Pastinaak (Gewone en
 Brandpastinaak)
Phleum arenarium - Zanddoddenkruid
Phleum bertolonii - Klein timoteegras
Picris echioides - Dubbelkelk
Pimpinella saxifraga - Kleine bevernel
Plantago coronopus - Hertshoornweegbree
Polygala vulgaris - Gewone vleugeltjesbloem
Polypodium vulgare subsp. vulgare - Eikvaren
Populus alba - Witte abeel
Populus tremula - Ratelpopulier
Prunus serotina - Amerikaanse vogelkers
Prunus spinosa - Sleedooom
Pyrola rotundifolia - Rond wintergroen
Ranunculus bulbosus - Knolboterbloem
Ranunculus repens - Kruipende boterbloem
Rhamnus catharticus - Wegedooom
Ribes rubrum - Aalbes
Ribes uva - crispa - Kruisbes
Rosa canina - Hondskoos
Rosa pimpinellifolia - Duinroosje
Rosa rubiginosa - Egelantier
Sagina nodosa - Sierlijke vetmuur
Sagina procumbens - Liggende vetmuur

Salix repens - Kruipwilg
Salsola kali subsp. ruthenica - Loogkruid
Sambucus nigra - Gewone vlier
Samolus valerandi - Waterpunge
Saponaria officinalis - Zeepkruid
Schoenus nigricans - Zwarte knobbies
Scirpus setaceus - Borstelbies
Sedum acre - Muurpeper
Senecio inaequidens - Bezemkruid
Senecio jacobaea - Jakobskruid
Silene conica - Kegelsilene
Silene latifolia subsp. alba -
Avondkoekoeksbloem
Solanum dulcamara - Bitterzoet

Sonchus arvensis var. maritimus - Sonchus
arvensis var. maritimus
Taraxacum - Paardebloem
Thalictrum flavum - Poelruit
Thalictrum minus - Kleine ruit
Thesium humifusum - Liggend bergglas
Thymus praecox subsp. praecox - *
Thymus pulegioides - Grote tijm
Tragopogon dubius subsp. major - Bleke
morgenster
Trifolium scabrum - Ruwe klaver
Vicia lathyroides - Lathyruswikke
Viola curtisii - Duinviooltje
Vulpia fasciculata - Dicht langbaardgras

Botanische opnamen in de Langdonken te Herselt 2 augustus 2003

Erik Molenaar

Deelnemers :

Geert Andries (gids), Erik Molenaar (veldnotities en verslag), Kris Simons, Elisabete Dias Da Costa, Mieke Bens, Steven Keteleer

Tijdens onze vaste tussentijdse bijeenkomst, elk jaar halverwege het Floristisch seizoen, eerste weekend van augustus, maken wij van een lang weekend gebruik om enkele bijzondere vindplaatsen van plantensoorten op het kruispunt van de provincies Antwerpen, Limburg en Brabant te bezoeken.

Dit jaar is het gezelschap klein en zijn we extra mobiel. In het uitgestrekte landschap van de Herseltse Langdonken trotseren wij de genadeloze hitte. Gewapend met laarzen, camera's, extra drinkwater en aantekenlijsten inventariseren we kilometerhok d5-26-42.

De grote jonge heide achter de schuur is in volle ontwikkeling. Afgegraven akkers, natte plagplaatsen, herstellende heide. In vergelijking met enkele jaren tevoren is de vegetatie al aardig gesloten. Er is pas gemaaid, en afgevoerd; de werken zijn blijkbaar nog bezig, want er staat een natuurarbeider aan een persmachine te sleutelen.

De heide gonst van de insecten, waaronder *Cynthia cardui*, *Polyommatus icarus*, *Colias crocea*, *Sympetrum pedemontanum*, *Orthetrum cancellatum* en *Anax imperator*. Flinke stukken zijn ongemaaid gelaten, zo dat we ons een goed beeld kunnen vormen van de evolutie. Er komt al volop *Eleocharis multicaulis* (Veelstengelige waterbies) opzetten en *Hypericum humifusum* (Liggend hertschooi) is op de open plekken talrijk aanwezig. Tussen de jonge *Erica tetralix* (Gewone dophei) en *Polytrichum juniperinum* (Zandhaamos) liggen matjes van *Lycopodiella inundata* (Moeraswolfsklauw).

Pilularia globulifera (Pilvaren) staat massaal in de ondiepe plassen – met de pilletjes er in – en we zien ook *Scirpus setaceus* (Borstelbies) in bloei. *Polygonum hydropiper*, *minus* en *mite* (Waterpeper), (Kleine duizendknoop) en (Zachte duizendknoop) zijn in de meeste depressies aanwezig. *Carex demissa* (Geelgroene zegge) is al talrijk gevestigd, evenals *Carex pilulifera* (Pilzegge). Occasioneel tot zeldzaam zijn *Carex rostrata* (Snavelzegge) en *Carex elata* (Stijve zegge). Lokaal

frequent staat *Carex vesicaria* (Blaaszegge) in de randen van de grotere poelen. De *Juncus*-genus is op zulke terreinen talrijk aanwezig, met (alfabetisch) *Juncus acutiflorus* (Veldrus), *articulatus* (Zomprus), *bufonius* (Greppelrus), *bulbosus* (Knolrus), *conglomeratus* (Biezenknoppen), *effusus* (Pitrus), *squarrosus* (Trekruis), *tenuis* (Tengere rus), maar geen *Juncus tenageia* (Wijdbloeiende rus). Op de droogvallende oevers van enkele poelen staat er zeer veel bloeiende *Sparganium emersum* (Kleine egelskop) en *Alisma lanceolatum* (Slanke waterweegbree), naast *Oenanthe aquatica* (Watertorkruid) en *Riccia glauca* (Gewoon landvorkje).

Achterin liggen nog mooie stukken, waar we vroeger veel zeldzame soorten hebben gezien. Overal heeft zich een dik tapijt van *Sphagnum* (Veenmos) gevestigd, vergezeld van *Rhynchospora fusca* (Bruine snavelbies), *Drosera intermedia* (Kleine zonnedaauw), *Agrostis canina* (Moerasstruisgras), *Eleocharis multicaulis* (Veelstengelige waterbies), *Carex panicea* (Blauwe zegge) en *C. demissa* (Geelgroene zegge), *Erica tetralix* (Gewone dophei), *Eriophorum polystachion* (Veenpluis) en *Lycopodiella inundata*, maar ook *Phragmites australis* (Riet) rukken op. *Gentiana pneumonanthe* (Klokjesgentiaan) staat in bloei. In de vennen en poelen noteren we nog bescheiden aanwezig: *Scirpus fluitans* (Mottende bies), *Potamogeton polygonifolius* (Duizendknoopfonteinkruid) en *Comarum palustre* (Wateraardbei). De oevers zijn omgroeid met prachtige stijve bulten van *Carex elata* waartussen *Rorippa amphibia* (Gele waterkers) en een massa *Carex lasiocarpa* (Draadzegge) aanwezig is. Nergens wordt echter *Hypericum elodes* (Moerashertshooi) gezien. Laat ons hopen dat we niet goed gezocht hebben.

Op de oudste percelen van het natuurgebied zijn de plagplaatsen praktisch verdwenen. Na lang speuren kunnen we uitgebloeide *Juncus tenageia* (Wijdbloeiende rus) fotograferen (de peperbusjes zijn bijna leeggeschud), en *Drosera rotundifolia* (Ronde zonnedaauw) die hier en daar nog bloeit. Op één plagplaats zien we de drie Droogbloemsoorten naast elkaar, nl. *Gnaphalium luteo-album* (Bleekgele droogbloem), *sylvatica* (Bosdroogbloem) en de *algemene G. uliginosum* (Moerasdroogbloem).

Botanische opnamen tussen Wechelderzande en Herentals, 6 september 2003

Erik Molenaar

Deelnemers: Andries Geert, Erik Molenaar (nota's en verslag)

Straatbeeld b5-15-12

In Wechel achter de kerk stonden in het straatbeeld Groene en Geelrode naalbaar. Tussen de straatstenen groeide Lavendel, opslag uit zaad!, wat al eerder werd genoteerd in het stedelijk gebied. Muurvarentje groeide bescheiden op een oude muur.

Kleine Nete c5-36-14

In het centrum van Herentals kun je makkelijk langs de Nete-oever naar de nieuwe vistrap die er is aangelegd voor een schappelijk prijsje. Vorig jaar noteerden wij tijdens de afvaart in c5-36-14 een aantal zaken die nog niet op verslag zijn gezet. We kunnen nu echter reeds volgende zaken bekend maken die bevestigd zijn. Het Groot blaasjeskruid staat in redelijke hoeveelheden in de Kleine Nete, en bloeide met enkele exemplaren. Kikkerbeet is niet bloeiend met 4 populaties aanwezig. Waterteunisbloem bloeit met enkele exemplaren en is thans massaal aanwezig. Nog

steeds staat het Snoekkruid er massaal en bloeiend bij. Aan de vistrap noteerden we nog Doomappel, en even verder Oosterse kamozijnbes met een enorme langwerpige knol. Ook pas ontdekt: de plant bevat naast kleurstoffen een aantal alkaloiden die in gebruik zijn als medicijn tegen oedemen en hardnekkige ontstekingen.

Ring Herentals c5-36-34

De grote wegen in de steden zijn een interessant onderzoeksterrein voor neofyten. We kozen het hok aan de Primalux, tussen de Ring en de vaart. Naast de merkwaardige stadsflora konden we nog Muizenoor, Zandblauwtje, Hazenpootje, Zilverhaver, Vroege haver en Struikhei noteren op de zandige bermen. Merkwaardige zaken zijn zeker de vondst van Heen in een vluchtheuvel, (bloeiend afgemaaid), Kalmoes op de vaartoever, en een pruimsoort op de betonnen talud. Op de ring groeide in een sloot Grote waterweegbree en Lidrus. Hertschoornweegbree (pekeladventief) staat er overal. Vogelzaadadventieven staan er ook dit jaar weer vele, ondermeer Geelrode naalbaar, Kransnaalbaar, Groene naalbaar, Hanenpoot en Papegaaiekruid. Deze laatste is dus nog steeds te vinden, net als Bezemkruid, hoewel hun verschijningopvallend verminderd is. Vermeldenswaard zijn wellicht ook Klein liefdegras, Straatliefdegras, Amerikaanse kruiders, Mahonia en in toenemende mate Postelein.

Slot

Er werden heel wat digitale foto's voor de website gemaakt en herbariummateriaal ingezameld. Volgens Geert loont het de moeite eens een inventaris van de stadskern Herentals te maken. Heeft iemand hier al iets genoteerd?

Een volledige soortenlijst is op aanvraag te verkrijgen bij Natuurpunt-studie of bij de auteur.

Excursiekalender FON 2004

Erik Molenaar

Het F.O.N. werd 15 jaar geleden opgericht. Wij zijn niet van plan dit ongemerkt te laten voorbijgaan. In dit jaarprogramma hebben wij dan ook enkele highlights opgenomen.

We gaan er terug heen om te zien wat er van die uitzonderlijke vondsten gekomen is. Voorts twee studiereizen, beide naar Frankrijk waar de rode wijn voor aparte invalshoeken zorgt.

Voor onze onderzoeken gelden de volgende afspraken.

In principe gaat het om dagexcursies; wie in de voormiddag mee wil kan dat, enkel het aanpakken voor de namiddag ligt moeilijker, contacteer in dit geval steeds vooraf!

Wij staan open voor alle belangstellenden; zelfs absolute beginners zijn welkom.

Zowel mossen als hogere vaatplanten worden genoteerd, vooral belangrijk bij de opnamen in natuurgebied.

Meer informatie is te verkrijgen bij Erik Molenaar op 03/218.59.69 of via erik.molenaar@skynet.be.

<i>datum</i>	<i>plaats bijeenkomst</i>	<i>uur</i>	<i>gebied</i>	<i>verantw</i>
03-04-04	Kerk Attenhoven (Landen)	9h15	Onderzoek van haspengouws plateau op de taalgrens Voorjaarsflora, holle wegen	GA
10-04-04	Studieweek		Frankrijk Cantal; Inschrijven voor 15 februari	NW
08-05-04	Station Hoboken	9h15	Hoboken Polder Doorschijnend sterrenkroos	EM
15-05-04	Kerk Puurs	9h15	Hof van Colem Moerasvaren	NW
20-05-04	Studieweekend		Kalkstreek ten Zuiden van België; Inschrijven voor 15 februari	NW
05-06-04	Kerk Vorselaar	9h15	Onderzoek omgeving Schupleer en vindplaatsen Spits havikskruid	GA
12-06-04	Kerk Heindonk	9h15	Slotencomplexen Wortelloos kroos	NW
03-07-04	Kerk Schelle	9h15	Onderzoek Maaienhoek en Kleiput Kallebeekveer Stofzaad en Wintergroen	GA
07-08-04	Kerk Wakkerzeel	9h15	Oude muren met Schubvaren + 's avonds Stand van zaken	GA
08-08-04			Herneming hok 'Nieuwland'	
14-08-04	Kerk Stabroek	9h15	Schans Smoutakker en de Ettenhoofse polder Schubvaren en Paarbladig fonteinkruid	EM
21-08-04	Parking De Maten te Genk	9h15	De Maten Dwergvas en diverse fonteinkruiden	EM
28-08-04	Kerk Ottignie	9h15	Afvaart Bovendijle vooraf inschrijven verplicht wegens beperkte zitplaatsen in boot.	GA
04-09-04	Oude Haven Colijnsplaat Nederland	9h15	Verdronken land van Beveland Excursies in het zilte estuarium	GA
18-09-04	Kerk Kieldrecht	9h15	Panneweel en De Putten in Doel Galigaan en zilte polders	EM
09-10-04	Parking Mijn Eisden	9h15	onderzoek van de Terrils Herneming van een gemiste kans	NW
16-10-04	Station Kortrijk uitstap Plantenwerkgroep Botanie	9h	Onderzoek stedelijke omgeving Met Filip Verloove	
23-10-04	Romboutskerk Mechelen	9h15	Stedelijk onderzoek stadsrand Mechelen Zeldzame varens en urbicolen	NW

Excursie verantwoordelijken:

EM: Erik Molenaar

GA: Geert Andries

NW: Nico Wismantel

Excursiekalender West-Vlaams atlasproject 1 april tot 15 jul 2004

Hugo Ruysseveldt

Ook dit jaar gaat de inventarisatie in het kader van het West-Vlaams atlasproject weer onverminderd door. In de hierna volgende kalender vindt u de excursies die voor het eerste deel van het plantenseizoen gepland zijn. Wie wenst deel te nemen moet wordt verzocht Hugo Ruysseveldt (tel 058 522 942) steeds op voorhand van zijn deelname te verwittigen. In het volgende nummer van de plantennieuwsbrief zal een artikel opgenomen worden met de huidige stand van zaken van dit project zodat ook andere deelnemers in niet geïnventariseerde kilometerhokken zelf aan de slag kunnen gaan.

<u>Datum</u>	<u>Hokken</u>	<u>Afspraakplaats</u>	<u>Tijdstip</u>
01-04	d1-47-32	Kerk te Hooglede	9h00
	d1-48-21		
05-04	e1-17-12	Kerk te Beitem	9h30
	e1-18-31		
08-04	d1-56-23	Kerk te Oostnieuw kerke	9h30
	d1-57-43		
13-04	e1-27-32	Kerk te Dadizele	9h00
	e1-36-42		
15-04	f2-13-21	Kerk te Spiere	9h30
	f2-14-11		
19-04	e2-54-33	Kerk te Sint-Denijs	9h30
	e2-55-13		
22-04	e2-45-34	Kerk te Heestert	9h30
	e2-46-23		
03-05	e2-16-31	Kerk van Heerweg Vichtsestweg	9h30
	e2-26-13	tussen Vichte en Anzegem	
06-05	e2-15-41	Station te Waregem	9h30
	e2-25-44		
10-05	e2-14-34	Kerk te Desselgem	9h30
	e2-24-13		
13-05	e2-13-42	Kerk te Hulste	9h15
	e2-23-21		
17-05	e2-12-32	Kerk Sint Katharina	9h30
	e2-22-31	te Kuurne	
20-05	e2-11-31	Kerk van Bosmolens te Izegem	9h15
	e2-21-22		
24-05	d2-33-43	Kerk te Pittem	9h30
	d2-34-43		
03-06	d2-25-21	Kerk te Ruiselede	9h30
	d2-35-21		
07-06	d2-15-31	Kerk te Ruiselede	9h30
	d2-24-33		
10-06	d2-14-32	Kerk te Schuiferskapelle	9h30
	d2-23-24		
14-06	c2-52-24	Kerk te Wingene	9h30
	d2-13-41		
21-06	d2-11-32	Kerk te Baliebrugge	9h30
	e1-58-22		
24-06	d1-17-44	Kerk van Sint Henricus te Torhout	9h00
	d1-27-24		
15-07	e2-35-22	Kerk van Knokke te Zwegem	9h30
	e2-44-34		

Nieuwsbrief ZWAMMEN



4e jaargang, nr. 1
januari 2004

natuurpunt 
Studie

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 12 paddestoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief. Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie. De werkgroepen doen aan inventarisatie van gebieden. Deze gegevens worden systematisch ingevoerd op uurhokniveau (4 km x 4 km) of op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze gegevens kunnen op termijn gebruikt worden voor het samenstellen van een atlas. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie. Momenteel wordt naar 20 gemakkelijk herkenbare soorten die in bosgebieden voorkomen gekeken. U kan hier als vrijwilliger actief aan deelnemen. Nieuwe vrijwilligers zijn welkom: een handige brochure voor het herkennen en determineren van de soorten wordt gratis verspreid en er zijn talrijke cursussen voor beginners en educatieve wandelingen.

Informatie excursies, cursussen en atlasproject:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 11

Hans Vermeulen
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

E-mailadres:

Hans.Vermeulen@natuurpunt.be

Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be



Paddestoelen in het voorjaar

Roosmarijn Steeman

In tegenstelling tot wat velen denken is ook de lente een uitstekende periode voor paddestoelen, want net zoals in de (normale) herfst valt er ook in de lente meer regen en zijn de temperaturen optimaal. Paddestoelen hebben een vochtige warme bodem nodig om vruchtlichamen te kunnen vormen. Als we in het voorjaar eens rond kijken in onze tuin of het bos in trekken, is de kans groot dat we typische voorjaarspaddestoelen aantreffen. Deze soorten zijn alleen niet zo opvallend als hun beter gekende herfstcollega's (denk maar aan de felgekleurde *Russula*'s en Amaniëten). Bovendien zijn alle voorjaarspaddestoelen saprophyten of opruimers. Zij staan in voor de afbraak van afgestorven materiaal dat afkomstig is van levende wezens.

Het is logisch dat er in de lente geen symbionten te vinden zijn. Symbionten zijn immers afhankelijk voor hun suikers van bomen of struiken en in ruil hiervoor geven zij hen vitaminen. In de lente ontwaken bomen pas uit hun winterslaap en moeten de sapstroom en de uitwisseling met de symbionten nog in gang gestoken worden. Tegen de herfst bezitten de symbionten voldoende energie om vruchtlichamen te kunnen vormen.

Tot de meer opvallende, maar zeer zeldzame voorjaarssoorten, behoren de kelkzammen. In Vlaanderen zijn 2 soorten van dit genus gekend.

*De **krulhaarkelkzwam** (*Sarcoscypha austriaca*) heeft een 1-5 cm breed, regelmatig bokaal-, kelk- tot schotelvormig lichaam, met een korte of langere steel. De binnenkant van de kelk is helder vermiljoenrood, de binnenkant is lichter en fijnviltig behaard (loupe!). De krulhaarkelkzwam is vooral terug te vinden op verteerd hout van wilg en els.*

*De **rode kelkzwam** (*Sarcoscypha coccinea*) is macroscopisch zeer gelijkend aan de krulhaarkelkzwam. Het wezenlijke verschil zit hem op het niveau van de sporen. De rode kelkzwam komt voor op verteerd loofhout.*

Sarcoscypha in Vlaams-Brabant (2001)

Georges Buelens

Inleiding

Naast de gekende groeiplaatsen van kelkzammen voor de regio Meldert - Hoegaarden, werden recent (2001) twee nieuwe vindplaatsen toegevoegd aan de verspreiding van de soort in Vlaams-Brabant en dus ook voor Vlaanderen.

Nieuwe vindplaatsen

In het voorjaar van 2001 kwam onverwacht een eerste melding binnen van rode kelkzammen in het Hageland. Meer bepaald in het Kloosterbos te Wezemaal – Rotselaar.

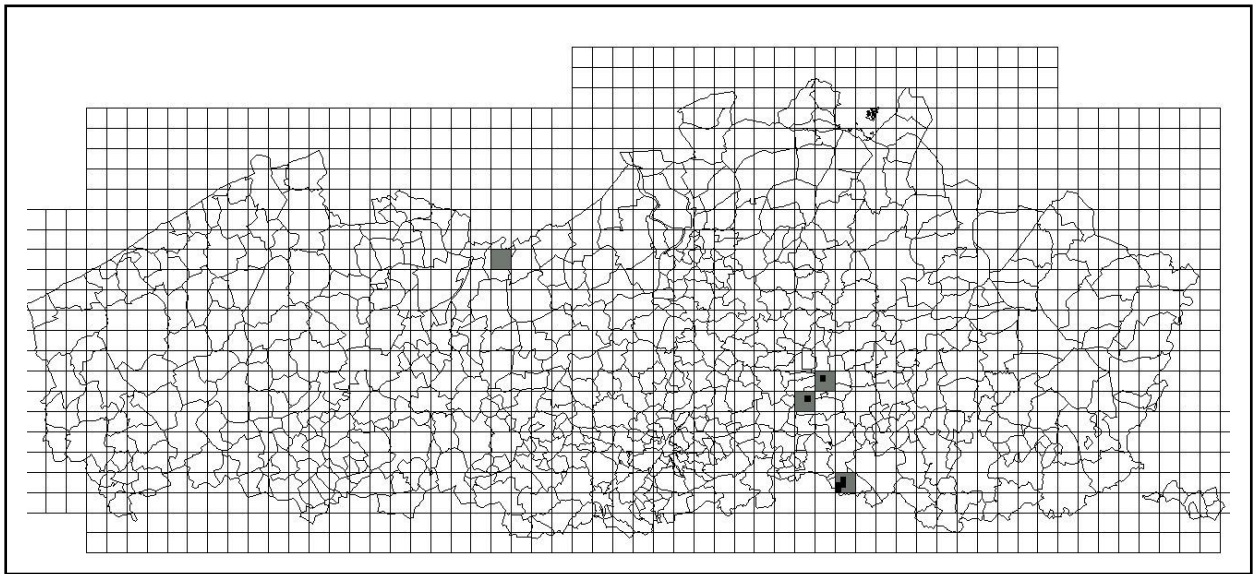
Enkele weken later volgde een melding van twee maal één exemplaar in het Vorsdonkbroek te Gelrode - Aarschot.

De exemplaren uit het Kloosterbos konden door Jos Monnens worden bevestigd als *Sarcoscipha coccinea*.

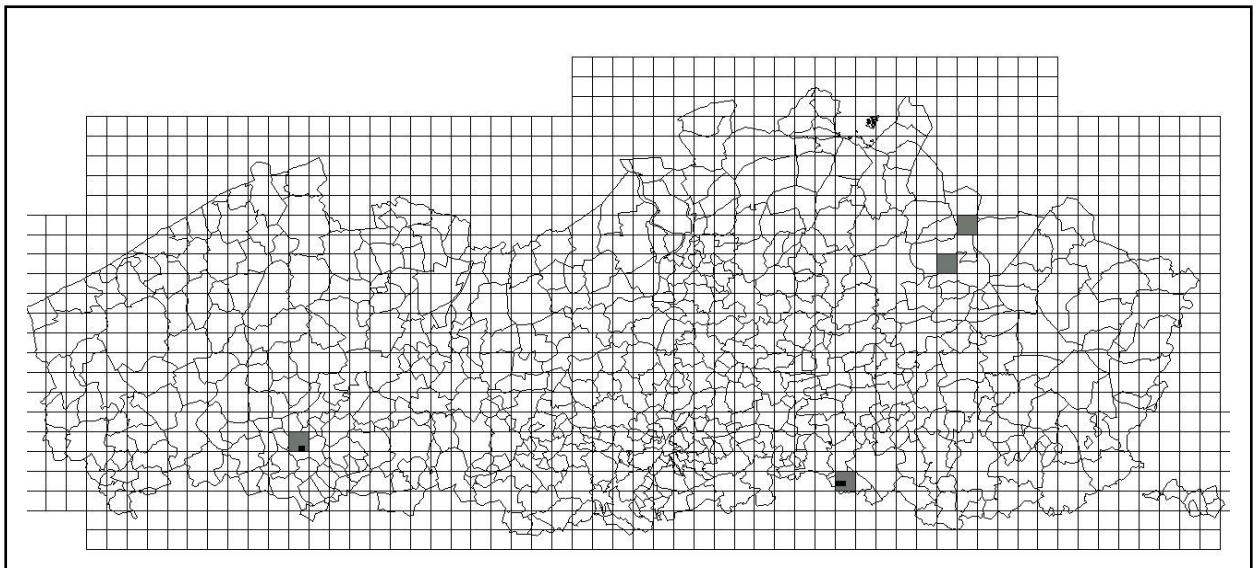
De exemplaren van het Vorsdonkbos werden niet op soort gedetermineerd.

Deze nieuwe vindplaatsen worden samen met die van Meldert op bijgevoegde kaart voor Vlaanderen ingekleurd.

Daarbij dient te worden vermeld dat Meldert voorlopig het enige uurhok in Vlaanderen heeft waarin twee soorten voorkomen; nl Rode kelkzwam en Krulhaarkelkzwam.



Figuur 1 **Verspreidingskaart van Rode kelkzwam in Vlaanderen.**



Figuur 2 **Verspreidingskaart van Krulhaar kelkzwam in Vlaanderen.**

Gebonden aan kalk

Kelkzwammen worden beschouwd als zijnde “gebonden aan kalk”. Hoe die binding precies in elkaar zit is niet zo duidelijk terug te vinden in de bestaande literatuur.

Hoe zit dat dan in het Hageland, een streek die toch niet direct gekend is als zijnde kalkrijk?

De aanwezigheid van de Kelkzwam kan daar worden verklaard door het voorkomen van kalkrijke kwel. Het grondwater dat door de hagelandse heuvels zijn weg zoekt naar de vallei en de flanken van de heuvels, doet daar namelijk erg lang over. Dat kan gaan over tientallen jaren. Juist die lange verblijfsduur in de ondergrond maakt dat het grondwater helemaal is verzadigd met kalk en andere mineralen. Enkel op die plaatsen waar het diepere grondwater als kwel aan de oppervlakte komt, kan men dus de Kelkzwam aantreffen.

Noordhellingen

In de literatuur wordt door verschillende auteurs gewezen op de specifieke groeiplaatsen van kelkzwam op noord gerichte hellingen.

Voor Meldert kon worden nagegaan of dit klopt. Er kon geen enkele locatie worden gevonden waar de soort voorkwam op hellingen, taluds of wegbemen van holle wegen, oeverwallen, die niet naar het noorden zijn geëxponeerd.

Ook in het Hageland schijnt dit zo te zijn en ook in het Kloosterbos is dit duidelijk het geval. In het Vorsdonkbos, waar men Rode kelkzwam op de rand van een greppel voorkomt, is dit niet het geval.

Een mogelijke verklaring voor de voorkeur van de kelkzwam voor noord gerichte hellingen kan gezocht worden in een combinatie van twee factoren (Polfliet, 2003). Zuid gerichte hellingen vangen meer regenwater omdat de regen in Vlaanderen vooral vanuit het zuidwesten valt. Hierdoor ontkalken zuid gerichte hellingen veel sneller dan noord gerichte hellingen. Verder zijn noord gerichte hellingen die niet aan directe zon zijn blootgesteld ook vochtiger en drogen ze minder snel uit dan naar het zuiden gerichte hellingen.

Tellingen

Sinds 1989 wordt de Kelkzwam in de streek van Hoegaarden gevolgd.(Beulens, 1989)

Dat wil zeggen dat het aantal vindplaatsen wordt bijgehouden en dat het aantal exemplaren per vindplaats jaarlijks wordt geteld. Voor het eerst werd in het voorjaar van 2001 een poging ondernomen om de waargenomen aantallen grondig te tellen op de verschillende locaties. Dat wil zeggen dat voor het eerst de aantallen meerdere keren werden geteld. De reden daartoe is de vermelding in de literatuur over het voorkomen van Rode kelkzwam vanaf de herfst tot de late lente.

Daarom werd in de maanden januari, februari en maart telkens de aantallen op de verschillende locaties geteld. Daarbij was het duidelijk dat het grootste aantal in maart werd geteld. Vroeger dan januari konden, tot nog toe, geen waarnemingen in de streek worden genoteerd. Uit bijgaande tabel met getelde aantallen voor enkele groeiplaatsen te Meldert blijkt dit overduidelijk.

Tabel 1: Aantal kelkzwam exemplaren in de loop van het seizoen.

Locatie	22 Januari 2001	17 Februari 2001	11 maart 2001
Meldertbos	169	306	> 400
Molenbeekvallei	18	24	16
Schoorbroekvallei	0	2	2
Overige	0	1	1

In Meldertbos werd het tellen in maart gestopt bij 400 omdat het onmogelijk was zonder hulpmiddelen te weten welke geteld waren en welke niet. Vermoedelijk kan men daar tot 500 exemplaren aantreffen. De laatste vindplaats (overige), langs de Bevekomstraat, werd door wegenwerken verstoord.

De aantallen laten veronderstellen dat de soort op een bepaalde locatie zo veelvuldig voorkomt, dat er geen bedreiging kan zijn. Helaas, al te voorbarig optimisme is hier niet op zijn plaats. Immers, één bepaalde tak van ongeveer 3 meter lang, goed in het substraat ingebed in Meldertbos, bevat maar liefst 120 stuks Krulhaar kelkzwammen!. Neemt iemand deze tak weg dan wordt het aantal daar tot en kwart herleidt.

Klassering

In de Rode Lijst (Walley & Verbeken, 1999) komen zowel *Sarcoscypha coccinea* als *S. austriaca* voor in Categorie 3, wat kwetsbaar is. Dat betekent dat de soort een groot risico loopt om op korte termijn in categorie 2 terecht te komen, als de factoren die de bedreigingen veroorzaken, blijven voortduren en beschermingsmaatregelen uitblijven.

In Walley & Verbeken (1999) wordt verder over deze soorten gemeld:
"Kelkzwammen, *Sarcoscypha*-soorten, zijn uitgesproken vroege, zeldzame voorjaarssoorten. Deze opvallende, mooie paddestoelen groeien saprofytisch op rottende loofhouttakjes, vaak in vochtige, jonge bosjes. In Vlaanderen komen zowel *Sarcoscypha coccinea* als *S. austriaca* voor, die pas recent werden onderscheiden (Declercq, 1994). Ze kunnen enkel microscopisch met zekerheid gedetermineerd worden, en verschillen overigens alleen in een wat andere substraatsvoorkeur. In Vlaanderen lijkt *Sarcoscypha coccinea* iets algemener dan *S. austriaca*, maar hieraan moet toegevoegd worden dat enkele Limburgse *S. coccinea*-gegevens als *S. coccinea s.l.* moeten geïnterpreteerd worden. Door hun grote zeldzaamheid en hun voorkeur voor storingsgevoelige biotopen, beschouwen wij deze soorten als kwetsbaar."

Besluit

Men kan zich de vraag stellen of er nu meer kelkzwammen voorkomen in Vlaanderen dan vroeger, of gaat het om meer waarnemingen?

De waarheid zal wellicht iets van beiden hebben. Wordt er meer over gepraat en zijn er meer waarnemers, dan zal uiteraard het mogelijk aantal waarnemingen stijgen.

Literatuur:

BEULENS, G., (1989). *Sarcoscypha in Vlaams-Brabant*, Heksenkring 8^{ste} jg., nr.8.

POLFLIET, T., (2003). *Persoonlijke mededeling*.

WALLEYN, R. & VERBEKE, A., (1999). *Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddestoelen (macrofungi) van Vlaanderen*. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 7: 84p.

Op gebied van paddestoelen valt er in Vlaanderen nog heel wat te ontdekken

Roosmarijn Steeman

Eén van de doelstellingen van het paddestoelenproject in Vlaams-Brabant is het bezoeken van voordien weinig of nooit bezochte gebieden. Deze herfst hebben we weer eens ondervonden, dat dit vaak tot interessante vondsten leidt.

Op 6 november, kreeg ik de eer erbij te zijn, toen Ruben Walleyne een nieuwe vondst deed voor Vlaanderen. De vondst werd gedaan op dode riethalmen in het natuurlandreservaat Torfbroek. De rietmycena (*Mycena belliae*) is een vrij specifieke aan riet gebonden soort, waarvan de vruchtlichamen afzonderlijk of in bundels op dode maar nog overeind staande riethalmen groeien en gewoonlijk laat in de herfst verschijnen. Zij heeft een bijna 2 cm brede, grijsbruine hoed, en een witte, aan de voet bruine steel, die omstreeks de waterspiegel aan de riethalm ontspringt. Zij verschijnt laat in het jaar en is in vorstvrije perioden soms tot na de jaarwisseling waar te nemen. In Nederland werd deze soort gevonden, maar staat ze in de Rode Lijst (Arnolds et al., 1995) vermeld als potentieel bedreigd vanwege de internationale zeldzaamheid.

Nog een leuke vondst, een zeldzame soort voor Vlaanderen, werd gedaan op 19 september in het natuurlandreservaat het Silsombos. De elzenboleet (*Gyrodon lividus*) is een symbiont van zwarte els op vochtige voedselrijke leem- en zandgronden. Deze soort wordt in de Rode Lijst voor Vlaanderen (Walleyne & Verbeke, 1999) en Nederland (Arnolds et al., 1995), vermeld als bedreigd. De bedreiging van de soort heeft te maken met de zeldzaamheid en de kwetsbaarheid van zijn biotoop (natte elzenbroekenbossen) voor verdroging en vermessing. Als je weet dat elders in Europa deze soort als een indicator voor verdroging en vermessing wordt gezien, kan je ernstige conclusies trekken over de toestand van onze natuur in Vlaanderen.

Op 17 oktober hadden we het geluk de zeer zeldzame violette gordijnzwam (*Cortinarius violaceus*) in het Gasthuisbos (Bunsbeek-Glabbeek) te mogen vinden. Deze forse violette paddestoel met zijn knolvormig verdikte voet en geur naar cederhout (potlood) is onmiskenbaar. Hij gaat een symbiose aan met Eik zoals in dit geval maar ook met Den in bossen op humusam zuur zand of leem. In de Rode Lijst van Nederland (Arnolds et al., 1995) wordt deze soort vermeld als met uitsterven bedreigd wegens het zeer zeldzame voorkomen.

Desondanks de pijnlijke droogte waardoor opmerkelijk minder paddestoelen te zien waren, kunnen we toch tevreden zijn met de vondsten die werden gedaan.

Indien u meer wil horen over interessante vondsten die het voorbije seizoen werden gedaan, kan u terecht op onze studiedag van Natuurpunt studie op 24 januari in de hogeschool Mechelen in de Zandpoortvest 62 in Mechelen.

Bibliografie

- ARNOLDS, E., KUYPER, T.W. & NOORDELOOS, M.E. (red) (1995), *Overzicht van de paddestoelen in Nederland*. Nederlandse mycologische vereniging. 871p.
- WALLEYN, R. & VERBEKE, A., (1999). *Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddestoelen (macrofungi) van Vlaanderen*. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 7: 84p.

Een uitgave van
Natuurpunt,
vereniging voor
natuur en
landschap
in Vlaanderen

